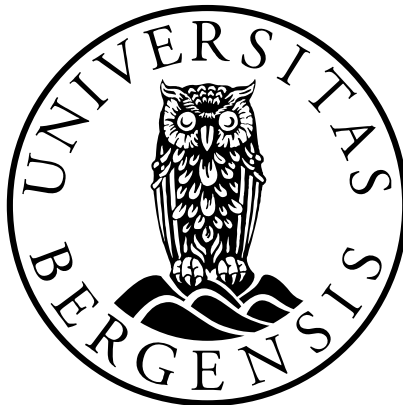

Fristavbrytende erkjennelser etter foreldelsesloven § 14

*Særlig om skyldnerens motkrav på
fordringshaver*

Kandidatnummer: 104

Antall ord: 14990

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10.05.2024

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	1
1 Innledning.....	3
1.1 Tema og aktualitet	3
1.2 Hensyn bak foreldelsesreglene generelt og fristavbrudd.....	4
1.2.1 Innledning.....	4
1.2.2 Hensyn bak foreldelsesreglene generelt	5
1.2.3 Hensyn bak reglene om fristavbrudd	6
1.3 Kort om rettskildebildet og den videre fremstillingen.....	7
2 Vilkårene i foreldelsesloven § 14.....	9
2.1 Innledning.....	9
2.2 Den fristavbrytende erkjennelsen	9
2.2.1 Ordlyden "erkjenner"	9
2.2.2 Er det tilstrekkelig at skyldnerens handlemåte gir fordringshaveren rimelig grunn til å tro at skyldneren mente å erkjenne forpliktelsen?.....	11
2.2.3 Må erkjennelsen gi fordringshaveren rimelig grunn til å ikke foreta andre fristavbrytende skritt?.....	13
2.2.4 Hvilken betydning har innsigelser og forbehold fra skyldnerens side?	15
2.2.5 Betydningen av at skyldneren trekker forbeholdet sitt.....	17
2.3 Erkjennelsen må være avgitt fra "skyldneren overfor fordringshaveren"	19
2.4 Erkjennelsen må gjelde "forpliktelsen"	20
2.4.1 Innledning.....	20
2.4.2 Hvilken betydning har det at kravets omfang er uklart?	21
2.4.3 Avdragsbetaling	22
2.4.4 Hvilken forpliktelse har skyldneren ment å vise til?.....	24
2.4.5 Vage og generelle erkjennelser	27
2.4.6 Hvor avklart må forholdet som gir grunnlag for kravet være?	29
2.4.7 Vil faktisk utbedring innebære en erkjennelse av retteplikt eller erstatningsansvar for en mangel?.....	32
3 Skyldneren påstår å ha et motkrav på fordringshaveren	34
3.1 Innledning.....	34
3.2 Skal det trekkes et skille mellom konnekse og ukonnekse motkrav?.....	36
3.3 Nærmere om rettsstillingen ved konnekse motkrav	38

3.4 Motkravets grad av konneksitet.....	42
Litteraturliste	44

1 Innledning

1.1 Tema og aktualitet

Denne avhandlingens problemstilling omhandler hva som ligger i, og kan utgjøre, en fristavbrytende erkjennelse etter foreldelsesloven § 14.¹ Ved inngåelse av avtaler, binder avtalepartene seg til å levere i henhold til det avtalte. Partene påtar seg da visse forpliktelser. Parter kan også forplikte seg utenfor kontrakt, eksempelvis ved erstatningsansvar for påført skade. Når skyldneren oppfyller sin forpliktelse, opphører denne forpliktelsen å eksistere. Krav kan imidlertid også opphøre uten at oppfyllelse finner sted, såkalt *irregulært opphør*.² Foreldelse er en særlig praktisk form for irregulært opphør.

En fordringshaver (den som kan reise et krav) kan ikke holde på kravet sitt i evig tid. Fordring på penger og andre ytelser foreldes etter reglene i foreldelsesloven når ikke annet er bestemt, jf. foreldelsesloven § 1 nr. 1. Ordlyden "fordring" oppfattes i bred juridisk teori som synonymt med "krav".³ Ved foreldelse "taper fordringshaveren sin rett til oppfyllelse", jf. foreldelsesloven § 24 nr. 1. Dette betyr at fordringshaveren ikke lenger kan kreve oppfyllelse av kravet. At et krav foreldes innebærer altså at kravet går tapt på grunn av dets alder.

Avbrytelse av foreldelsesfristen kan etter foreldelseslovens system deles i to hovedgrupper: 1) ved at fordringshaveren tar rettslige skritt mot skyldneren for å tvangsfullbyrde sitt påståtte krav, jf. foreldelsesloven §§ 15 flg., og 2) ved at "skyldneren overfor fordringshaveren uttrykkelig eller ved sin handlemåte erkjenner forpliktelsen", jf. foreldelsesloven § 14. En sentral forskjell mellom de to hovedgruppene er at ved førstnevnte er det *fordringshaveren* som må aktivt foreta en disposisjon for å avbryte fristen, mens ved sistnevnte er det *skyldnerens* handlemåte som avbryter fristen. Temaet for denne avhandlingen er den sistnevnte avbrytelsesmåten, og avhandlingen vil dermed dreie seg om når skyldners handlemåte avbryter foreldelsesfristen.

¹ Lov 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer.

² Røed (2019) s. 51.

³ Lund (2017) s. 40 med videre henvisninger.

Virkningen av fristavbrudd etter foreldelsesloven § 14, er at det løper en ny foreldelsesfrist etter lovens regler "fra erkjennelsen eller fra den senere dag da fordringshaveren tidligst har rett til å kreve oppfyllelse", jf. lovens § 20.

Foreldelsesreglene er en del av pengekravsretten, som er en del av obligasjonsretten sammen med avtaleretten. Når foreldelsesloven § 14 regulerer *erkjennelser* av krav, innebærer dette naturlig tolket at det kreves et dispositivt utsagn eller handlemåte. Et utsagn eller en handlemåte betegnes som dispositivt når det tar sikte på umiddelbart å utløse rettsvirkningene.⁴ Avtaleretten er et regelsett som blant annet regulerer når et løfte er dispositivt, og slik sett har denne avhandlingens problemstilling en side mot denne delen av avtaleretten. Det er likevel ikke nødvendigvis slik at det stilles de samme krav til det dispositive utsagnet eller handlemåte i forbindelse med løfter som binder en avtalepart til en avtale eller et bestemt avtalevilkår og ved hva som skal til før foreldelsesfristen avbrytes etter foreldelsesloven § 14, jf. § 20.

Problemstillingens aktualitet illustreres ved at regelen i foreldelsesloven § 14 regelmessig behandles av domstolene, og senest av Høyesterett i 2023.⁵ Foreldelsesloven har et vidt anvendelsesområde, jf. lovens § 1, og spørsmålet etter § 14 kan dermed bli relevant i mange typetilfeller.

1.2 Hensyn bak foreldelsesreglene generelt og fristavbrudd

1.2.1 Innledning

Regler om foreldelse har vi i norsk rett hatt i lang tid. Reglene har en side mot det alminnelige prinsippet om *pacta sunt servanda*, altså at inngåtte avtaler skal holdes, og kan slik sett spores langt tilbake i tid. Forpliktelser skal i utgangspunktet gjøres opp i tråd med sitt avtalerettslige innhold. Den gamle foreldelsesloven av 1896⁶ er i stor grad fulgt opp i dagens foreldelseslov. Mange av de grunnleggende hensynene bak foreldelsesinstituttet synes dermed i dag som selvsagte.⁷ Det er likevel nødvendig å belyse de legislative hensyn som regelverket bygger på

⁴ Giertsen (2014) s. 58.

⁵ HR-2023-93-A.

⁶ Lov 27. juni 1896 nr. 7 om forældelse af fordringer.

⁷ Røed (2019) s. 52 og Skag (2012) s. 37-38.

ettersom dette er en viktig rettskildefaktor som kan bidra til tolkningsresultater i tvilstilfeller.⁸ Både hensyn som begrunner foreldelse generelt, og særhensyn som begrunner reglene om fristavbrudd vil være relevante i å fastslå det nærmere innholdet i regelen om fristavbrytende erkjennelser i foreldelsesloven § 14.

1.2.2 Hensyn bak foreldelsesreglene generelt

Foreldelsesloven er en positivrettslig lov, og det er "vesentlig at foreldelsesreglene gir klare og forutsigbare løsninger", jf. Rt. 1999 s. 1755 på s. 1760. Forutberegnelighet er altså et sentralt hensyn bak foreldelsesreglene. Dette synspunktet er fulgt opp i blant annet Rt. 2015 s. 678 (psykologspesialist), hvor det i avsnitt 36 heter at foreldelsesloven er en "utpreget positivrettslig lov med uttømmende regler for hvordan foreldelse avbrytes", noe som "tilsier at man bør være tilbakeholden med å relativisere innholdet i bestemmelsene om fristavbrudd". Det er altså sentralt at foreldelsesreglene gir klare og forutsigbare løsninger som er rettsteknisk enkle, og rettsanvendelsen må holde seg lojal til lovbestemmelsens utforming. Av konsekvent rettspraksis følger det i denne forbindelse at det skal mye til for at lovens bestemmelser kan tolkes utvidende.⁹ Det vil være samfunns- og prosessøkonomisk uheldig dersom det er en vid adgang til å bringe tvister inn for domstolene om gamle krav da det vil være tid- og kostnadskrevende å bevise anførsler,¹⁰ og det er dermed også en større risiko for at det treffes avgjørelser som er feil.

Hovedbegrunnelsen, og det viktigste hensynet, bak reglene om foreldelse er at man skal være forsiktig med å ta opp gamle forhold.¹¹ Etter lengre tid vil bevis kunne svekkes, og et saksforhold blir mer uoversiktlig. I slike tilfeller vil det være fare for at en skyldner må betale en fordring som allerede er gjort opp. Det kan også etter en viss tid bli vanskelig å bevise at en fordring i det hele tatt har eksistert.

Videre er det et hovedformål bak foreldelsesreglene at de skal virke som et inndrivelsespress på fordringshaveren og oppfordre fordringshaveren til å inndrive sitt krav innen rimelig tid eller til å foreta fristavbrytende skritt.¹² Dette *inndrivelseshensynet* har en side til *innrettelseshensynet*. Et inndrivelsespress på fordringshaveren vil gjøre det lettere for

⁸ Røed (2019) s. 52 og Nygaard (2004) s. 160.

⁹ Jf. eksempelvis Rt. 2007 s. 220 (Sedal), Rt. 2008 s. 833 (Finance Credit I) og Rt. 2013 s. 1476.

¹⁰ Kjørven m.fl. (2011) s. 33.

¹¹ Bergsåker (2023) s. 298 og Hagstrøm (2021) s. 797.

¹² Røed (2019) s. 53.

skyldneren å innrette seg etter forholdene da rettsforholdet partene imellom vil bli klarere. Det vil føre til en utrygg rettstilstand dersom skyldneren ikke har en viss idé om når inndrivelse av kravet vil skje. Slik kan foreldelsesreglene også motvirke en usunn forretningspraksis ved at den begrenser kredittlystne personer fra å ta opp vesentlig mer gjeld enn det som er forsvarlig.¹³ Meningen med dette er at lange kredittrammer kan gi betalingsplikten et "fjernere" preg for skyldneren, noe som kan undergrave skyldnerens økonomiske stilling, og dermed også fordringshaverens økonomi.¹⁴

Et siste hovedhensyn er *hensynet til en normal avvikling av fordringer*. Dette hensynet ble særlig fremhevet under drøftelsen av foreldelsesloven av 1896.¹⁵ At fordringer blir avviklet innen rimelig tid er både fordringshaver, skyldner og samfunnet generelt tjent med. På et overordnet samfunnsnivå er det tjenlig at visse næringsdrivende ikke så lett får et konkurransefortrinn ved å kunne tilby for lange kreditter.¹⁶ Dette begrenser en næringsdrivende med en sterk konkurranseposisjon sin mulighet til å tvinge svakere parter i markedet til å stille lengre kreditter enn det de er i stand til.

1.2.3 Hensyn bak reglene om fristavbrudd

Ved arbeidet med dagens foreldelseslov anså Justis- og politidepartementet det klart at regelen om fristavbrudd ved skyldners erkjennelse burde videreføres. Selv om et ubetinget krav om at avbrytelse måtte skje ved påtale ville gjøre foreldelsesreglene mer effektive, ville dette medføre et for betydelig inngrep i avtalefriheten.¹⁷ Ordet "påtale" forstås i denne sammenheng som *rettslige skritt*, jf. konteksten med de alternative fristavbruddsreglene i §§ 15 flg. Departementet understreket i denne sammenhengen at dette ikke minst ville være til skade for skyldnere, som i mange tilfeller ville bli avskåret fra å få henstand.¹⁸ Regelen er altså særlig begrunnet i avtalefriheten og er særlig gitt av hensyn til å beskytte skyldnere.

Bakgrunnen for regelen i § 14 er videre at fordringshaveren og skyldneren ikke skal tvinges inn i en rettslig prosess om fordringer i tilfeller der det ikke finnes uenighet om den mellom

¹³ Hagstrøm (2021) s. 797.

¹⁴ Skag (2012) s. 53.

¹⁵ Tid O. 1985 s. 91-92.

¹⁶ Røed (2019) s. 53.

¹⁷ Ot.prp. nr. 38 (1977-78) s. 38.

¹⁸ Ibid.

partene.¹⁹ Dette kan ses i lys av at de alternative avbruddsreglene i §§ 15 flg. forutsetter at fordringshaveren tar rettslige skritt for å inndrive sitt krav. Slik forståelse av § 14 gir bestemmelsen et effektivt innhold, og slik tar regelen også sikte på å spare rettssystemet for at det reises unødvendige krav. *Samfunns- og prosessøkonomiske* hensyn er dermed særlig viktige ved forståelsen av § 14.

For fristavbruddsreglene står videre reglenes evne til å virke som et inndrivelsespress på fordringshaveren (*inndrivelseshensynet*) sentralt.²⁰ Regelen i § 14 kan tvinge fordringshaveren til å skaffe klarhet i rettsforholdet med skyldneren fordi den oppfordrer til inndrivelse av et krav, og slik blir det også lettere for skyldneren å innrette seg etter når oppfyllelse vil måtte skje.

1.3 Kort om rettskildebildet og den videre fremstillingen

Denne avhandlingen vil bestå av to hoveddeler. I punkt 2 vil vilkårene i foreldelsesloven § 14 analyseres. Her vil alle vilkårenes innhold og betydning analyseres, og det vil reises praktiske eksempler på hvordan vilkårene må anvendes på ulike typetilfeller. I denne generelle delen eksisterer det et bredt rettskildebilde hvor både rettspraksis, forarbeider og juridisk teori har behandlet foreldelsesloven § 14.

I punkt 3 vil avhandlingen ta for seg et mer spesifikt typetilfelle der innholdet i § 14 er vanskelig å fastslå, nemlig tilfeller der skyldneren erkjenner en forpliktelse, men påstår å ha et motkrav på fordringshaveren som vedkommende ønsker å gjøre gjeldende mot hovedforpliktelsen. Dette typetilfellet er lite behandlet i rettspraksis, forarbeider og juridisk teori, og vil dermed i større grad bero på en helhetsvurdering basert på de mer overordnede hensynene.

Avhandlingen tar for seg en lovbestemmelse. Lovens ordlyd vil dermed være utgangspunktet for analysen. At foreldelsesloven er utpreget positivrettslig (som nevnt i punkt 1.2.2) innebærer at ordlyden blir særlig viktig.²¹ Tilhørende forarbeider og høyesterettspraksis vil i samsvar med alminnelig norsk juridisk metode bidra til å presisere lovbestemmelsens innhold. Bestemmelsen er videre analysert i den juridiske teorien, og avhandlingen vil se hen til teorien og

¹⁹ Kjørven m.fl. (2011) s. 301. Til illustrasjon, kommer hensynet eksplisitt til uttrykk i LB-2013-146299 og LB-2022-145396.

²⁰ Kjørven m.fl. (2011) s. 297.

²¹ Nygaard (2004) s. 243.

underrettspraksis som illustrasjon for hvordan bestemmelsen skal anvendes på bestemte typetilfeller.²² Bestemmelsen svarer til foreldelsesloven av 1896 § 11 første punktum.²³ Dermed vil rettskilder knyttet til den gamle bestemmelsen fortsatt være av relevans for å fastslå dagens rettstilstand. I punkt 2 vil jeg omtale noen bestemte typetilfeller på lik linje som jeg vil gjøre i punkt 3. Jeg har likevel valgt å utheve spørsmålet om motregningstilfellene i et eget kapittel, og gå mer i dybden her fordi det er et spesielt uklart typetilfelle som er behandlet mindre utførlig i teorien og rettspraksis enn de typetilfellene som drøftes under punkt 2. Drøftelsen vil derfor i større grad baseres på de underliggende hensynene. Der særlige metodiske poenger gjør seg gjeldende, vil disse kommenteres fortløpende.

²² Nygaard (2004) s. 108.

²³ Ot.prp. nr. 38 (1977-78) s. 67.

2 Vilkårene i foreldelsesloven § 14

2.1 Generelt

Regelen om fristavbrytende erkjennelser etter foreldelsesloven § 14 lyder som følger:

"Foreldelse avbrytes når skyldneren overfor fordringshaveren uttrykkelig eller ved sin handlemåte erkjenner forpliktelsen, så som ved løfte om betaling eller ved å betale rente."

Ordlyden regulerer fristavbrudd på bakgrunn av skyldnerens adferd. Det er skyldnerens adferd som må analyseres ved anvendelsen av foreldelsesloven § 14, jf. "skyldneren ... erkjenner". Videre stiller ordlyden krav til hvem som erkjenner kravet, hvem kravet erkjennes overfor, og hvilket krav som erkjennes. Det stilles ingen formkrav til erkjennelsen.

Bestemmelsen viser også at kravet kan erkjennes ved alternative måter, både uttrykkelig, for eksempel ved utsagn, og indirekte ved skyldners handlemåte. Ordlyden i § 14 nevner eksempler på hvordan skyldneren ved sin handlemåte kan erkjenne sin forpliktelse, jf. "så som ved løfte om betaling eller ved å betale rente". Dersom løftet ikke er formulert på en måte som skaper tvil om hva som er erkjent eller at den er ment å innebære en erkjennelse, er det i disse tilfellene enkelt å fastslå at kravet er erkjent. Formuleringen "så som" tilsier imidlertid at dette er en ikke-uttømmende regulering av hvordan skyldneren kan erkjenne sin forpliktelse. Ved andre tilfeller enn de som fremkommer eksplisitt av bestemmelsen, legger ordlyden opp til en konkret vurdering av skyldnerens adferd og uttalelser.

2.2 Den fristavbrytende erkjennelsen

2.2.1 Ordlyden "erkjenner"

Foreldelsesfristen avbrytes når skyldneren overfor fordringshaveren "erkjenner" forpliktelsen. Ordlyden tilsier at det kreves at skyldneren positivt aksepterer at fordringshaveren har et uforeldet krav mot ham. Erkjennelsen må naturligvis oppfylle vilkårene til en gyldig disposisjon for å være relevant. Hambro mener imidlertid at en vedtagelse av en lengre foreldelsesfrist, selv om vedtagelsen er ugyldig som sådan, ofte vil inneholde en uttrykkelig eller stilltiende

erkjennelse av gjelden.²⁴ Selv om vedtagelsen eksempelvis går ut på å erkjenne en lengre frist enn det som er tillatt etter loven, vil erkjennelsen likevel være gyldig etter § 14 ettersom den innebærer en aksept av selve fordringen. Virkningen etter § 20 vil likevel inntre selv om virkningen etter erkjennelsen – at fristen forlenges lenger enn det som er tillatt etter loven – ikke vil inntre. Utover dette gir ordlyden i seg selv lite veiledning for hva som kan sies å ligge i en *erkjennelse*.

Formuleringen "ved sin handlemåte" erstatter uttrykket "stilltiende" i 1896-loven, men er bare erstattet fordi det antas at dette uttrykket gir bedre uttrykk for det som kreves for at det foreligger en fristavbrytende erkjennelse, uten at endringen innebar noen realitetsendring.²⁵ Skyldneren kan altså erkjenne sin forpliktelse stilltiende, men også på annen måte. Hva som mer konkret kreves, utdypes ikke i forarbeidene, og vil behandles mer inngående nedenfor.

I Rt. 1999 s. 1755 heter det at det avgjørende er "hvordan skyldnerens opptreden med rimelighet kan oppfattes av fordringshaveren", og at det må "skje en samlet vurdering av alle relevante forhold" (på s. 1760).²⁶ Det er også gjort en rekke forsøk i teorien på å formulere mer presist hva som generelt kreves for at en disposisjon utgjør en erkjennelse.

Kjønstad/Tjomsland skriver i sin kommentarutgave til foreldelsesloven at en erkjennelse er en disposisjon hvor skyldneren erklærer at han er forpliktet etter fordringen, at det avgjørende er hvordan skyldnerens opptreden med rimelighet kan oppfattes av fordringshaveren, og at det må skje en samlet vurdering av alle relevante forhold.²⁷ Det er skyldnerens handlemåte som må analyseres, og vurderingen må være objektiv. Dette passer med foreldelseslovens ordlyd og objektive karakter, samt hensynet til forutberegnelighet og retts teknisk enkle regler. Det må altså skje en konkret vurdering av om det foreligger en erkjennelse i foreldelseslovens forstand. Vurderingskriterier og -momenter i denne sammenheng er nærmere utpenslet i rettspraksis.

I Rt. 1997 s. 920 formulerer Høyesteretts kjæremålsutvalg det slik at fordringen "skal positivt og noenlunde klart erkjennes, i ord eller handling" (på s. 923).²⁸ At erkjennelsen må erkjennes *positivt*, innebærer at skyldneren ikke kan erkjenne et krav i henhold til foreldelsesloven § 14 ved passivitet, altså kun ved å unnlate å bestride kravet. Dette fremgår eksplisitt av blant annet

²⁴ Hambro (1897) s. 14 note 1. Til illustrasjon, nevnes dette eksplisitt i RG 1953 s. 78 (Voss) på s. 81.

²⁵ Ot.prp. nr. 38 (1977-78) s. 67.

²⁶ Utgangspunktet er gjentatt i senere høyesterettspraksis, jf. eksempelvis HR-2023-93-A avsnitt 39.

²⁷ Kjønstad/Tjomsland (1983) s. 106-107.

²⁸ Formuleringen er gjentatt i eksempelvis Rt. 2015 s. 678 avsnitt 38 og HR-2023-93-A avsnitt 39.

HR-2023-93-A avsnitt 39.²⁹ At skyldneren ikke kan avbryte foreldelsesfristen ved passivitet alene kan, som nevnt over, også sies å følge av ordlyden "erkjenner", da denne naturlig tolket krever en positiv aksept av fordringen. At skyldnerens dispositive utsagn og handlemåte objektiv tolket er avgjørende for vurderingen av foreldelsesloven § 14 bygger på samme utgangspunkt som for tolkningen av om parter har avtalerettslig bundet seg i henhold til avtaleretten. Den avtalerettslige vurderingens betydning for vurderingen av § 14, vil behandles senere under punkt 2.2.2.

Hvorvidt det foreligger en fristavbrytende erkjennelse etter foreldelsesloven § 14 beror på en nærmere tolkning av skyldnerens utsagn og handlemåte. Det kreves at "skyldnerens opptreden objektivt sett oppfattes som en erkjennelse", jf. HR-2023-93-A avsnitt 42.³⁰ At helhetsvurderingen må gjøres konkret og objektivt innebærer at partenes subjektive oppfatning av den konkludente adferden i utgangspunktet er uten betydning.³¹ Helhetsvurderingen må være hvordan det er naturlig for *fordringshavere flest* å oppfatte skyldnerens adferd, og at det skal foretas en objektiv vurdering av skyldnerens adferd.³² En skyldner som formulerer seg på en tvetydig eller uklar måte, må derfor selv bære risikoen for at en slik uttalelse objektivt sett vurderes som en erkjennelse, selv om dette ikke har vært meningen.

2.2.2 Er det tilstrekkelig at skyldnerens handlemåte gir fordringshaveren rimelig grunn til å tro at skyldneren mente å erkjenne forpliktelsen?

Avtaleretten er et regelsett som regulerer innholdet og betydningen av parters dispositive utsagn. Spørsmålet om en part er avtalerettslig bundet beror på en tolkning av partenes utsagn, handlemåte og øvrige adferd.³³ Tilsvarende gjelder ved spørsmålet om det foreligger en fristavbrytende erkjennelse etter foreldelsesloven § 14. Dette illustreres gjennom de alternative måtene en forpliktelse kan erkjennes, nemlig "uttrykkelig eller ved [skyldnerens] handlemåte". Avtaleretten kan derfor i denne sammenheng gi veiledning for hvordan en parts utsagn og handlemåte skal tolkes, og hva som skal til før en part er bundet av sine dispositive utsagn og handlemåter.

²⁹ Jf. også eksempelvis Kjønsdal/Tjomsland (1983) s. 108.

³⁰ Jf. også eksempelvis Røed (2019) s. 582.

³¹ Røed (2019) s. 582.

³² Røed (2019) s. 583.

³³ Giertsen (2021) s. 55.

Vurderingstemaet i avtaleretten for om en part har bundet seg formuleres som om en part har *rimelig grunn til å tro* at den andre har bundet seg.³⁴ At samme vurderingstema må legges til grunn for vurderingen etter foreldelsesloven § 14, fremkommer av Rt. 1999 s. 1755, hvor det på s. 1760 heter at "hvordan skyldnerens opptreden med rimelighet kan oppfattes av fordringshaveren" er avgjørende.³⁵ At en erkjennelse må være positiv og noenlunde klar for å ha fristavbrytende virkning, holdt opp mot ordlyden "uttrykkelig" i § 14, gir antydning til en viss strengere grad av tydelighet ved fristavbrytende erkjennelser enn avtalerettslige bindende løfter. Spørsmålet blir altså om fordringshaveren objektivt har hatt en rimelig grunn til å tro at skyldneren mente å erkjenne den aktuelle forpliktelsen. For hvordan denne objektive vurderingen skal foretas, og hvilke momenter som blir viktig, vil avtaleretten være veiledende.

Ved en objektiv tolkning av skyldnerens utsagn, vil ordenes betydning i vanlig språkbruk normalt være avgjørende. I denne sammenheng har uttrykksmåten betydning.³⁶ Det må for fordringshaveren objektivt fremstå som at skyldneren har ment å erkjenne forpliktelsen. Det må stilles visse krav til spesifikasjon ved skyldnerens handlemåte. Det kreves ikke at erkjennelsen innebærer et betalingsløfte, men det må ut fra en objektiv fortolkning være klart hvilken forpliktelse skyldneren har ment å erkjenne og ved tolkningstvil vil det ha betydning om innholdet i den aktuelle forpliktelsen kan tolkes ut fra erkjennelsen. I avtaleretten formuleres dette som regel slik at partene må være enige om *de vesentlige punkter i avtalen*.³⁷ Etter foreldelsesloven § 14, kreves ingen enighet mellom partene, og vurderingen er om skyldneren ensidig har erkjent en bestemt forpliktelse. Likevel må det kreves at skyldneren har erkjent de vesentlige punkter av den aktuelle forpliktelsen. Dette vil etter foreldelsesloven § 14 være hvilken forpliktelse det er snakk om, og at erkjennelsen dekker forpliktelsen.

I avtaleretten kan passivitet unntaksvis gi medkontrahenten en rimelig grunn til å tro at den passive parten har ment å binde seg.³⁸ Passivitet kan ikke alene medføre fristavbrudd etter foreldelsesloven § 14, noe som følger av ordlyden "erkjenner", som krever en positiv aksept av en forpliktelse. Passivitet kan likevel inngå som et moment i helhetsvurderingen av skyldnerens adferd, men "en unnlattelse av å bestride kravet" er ikke i seg selv tilstrekkelig, jf. HR-2023-93-A avsnitt 39. Det kreves i så fall noe mer i tillegg til slik passivitet. Dette kan for eksempel være

³⁴ Jf. bred høyesterettspraksis, eksempelvis Rt. 1991 s. 1171 (tomtekjøp) på s. 1178 og Rt. 2001 s. 1288 (Gate Gourmet) på s. 1298.

³⁵ Vurderingstemaet er også lagt til grunn i teorien, jf. Kjønstad/Tjomsland (1983) s. 107.

³⁶ Jf. eksempelvis Rt. 1985 s. 149 og Rt. 1991 s. 1171 (tomtekjøp).

³⁷ Jf. eksempelvis Rt. 2011 s. 410 (Optimogården) avsnitt 47.

³⁸ Jf. eksempelvis Rt. 2001 s. 1288 (Gate Gourmet) på s. 1300.

at skyldneren unnlater å bestride kravet fordringshaveren presenterer, men betaler i henhold til en nedbetalingsplan.

Det er altså visse nyanser som gjør vurderingen etter foreldelsesloven § 14 noe annerledes enn et spørsmål om avtalebinding, og vurderingene kan dermed i visse tilfeller lede til ulike konklusjoner, som nevnt først og fremst på grunn av ordet "uttrykkelig" i ordlyden i § 14. Utgangspunktene er likevel i stor grad de samme. Spørsmålet etter § 14 beror på en konkret vurdering der spørsmålet om hvorvidt det foreligger en erkjennelse er om fordringshaveren objektivt sett har rimelig grunn til å tro at skyldneren har ment å erkjenne forpliktelsen. Eksempler på når skyldneren kan ha gitt fordringshaveren en rimelig grunn til å tro at han har ment å erkjenne en forpliktelse er der fordringshaveren forsøker å inndrive det aktuelle kravet, og skyldneren gir uttrykk for at betaling vil skje eller at skyldneren positivt aksepterer det rettslige og faktiske grunnlaget for en forpliktelse.

2.2.3 Må erkjennelsen gi fordringshaveren rimelig grunn til å ikke foreta andre fristavbrytende skritt?

Det har flere ganger blitt anført av fordringshaveren at erkjennelse må foreligge siden skyldnerens handlemåte har gitt fordringshaveren rimelig grunn til å unnlate å foreta andre fristavbrytende skritt.³⁹

Standpunktet har blitt begrunnet med at selve grunntanken bak avbrytelse av foreldelsesfristen ved erkjennelse er at fordringshaveren og skyldneren ikke skal tvinges i en rettslig prosess om fordringen *så lenge skyldneren fremdeles deltar i forholdets avvikling*.⁴⁰ Disse hensynene trekker i denne retning, og utgjør en fornuftig begrunnelse for standpunktet. Spørsmålet er om dette er nok til å kunne oppstilles som et vurderingstema for alle typetilfeller som vurderes etter foreldelsesloven § 14.

Som begrunnelse for dette standpunktet, har det videre blitt vist til hvordan problemstillingen formuleres i dansk rett, hvor spørsmålet etter den tilsvarende danske regelen er "om skyldneren har givet kreditor føja at antage, at der ikke var nogen tvist om kravet, således at kreditor af den grund måtte kunne gå ud fra, at det ikke ville være nødvendigt at iværksætte retslige skridt".⁴¹

³⁹ For eksempel i Rt. 2015 s. 678 avsnitt 17. Til illustrasjon, ble vurderingstemaet lagt til grunn i LB-2013-146299.

⁴⁰ Kjørven m.fl. (2011) s. 306.

⁴¹ Kjørven m.fl. (2011) s. 306. Formuleringen fra dansk rett er hentet fra von Eyben (2003) s. 636.

Den danske forældelsesloven § 15⁴² er utformet identisk med den norske foreldelsesloven § 14, og likheten mellom de gamle norske og danske foreldelseslovene, som kom til etter dansk-norsk samarbeid, påpekes i forarbeidene til den nye norske loven.⁴³ Den tidligere norske regelen om fristavbrudd ved skyldnerens erkjennelse er i det vesentlige videreført i dagens lov.⁴⁴ Dansk rett kan derfor være av en viss rettskildemessig betydning ved tvil om den norske regelen i dette tilfellet. Dette trekker derfor i retning av at en slik presisering av den norske regelen kan være fornuftig.

Et praktisk eksempel der denne presiseringen av vurderingstemaet etter § 14 likevel ikke alltid vil passe, er der partene inngår i forhandlinger over det aktuelle kravet. Ved inngåelse av forhandlinger, vil fordringshaveren ofte ikke ha noen rimelig grunn til å foreta andre fristavbrytende skritt for å få dekning for sitt krav fordi fordringshaveren ved seriøse forhandlinger vil kunne ha en forventning om å få dekning for sitt krav uten å måtte ta rettslige skritt. Poenget ved inngåelse av forhandlinger vil ofte være nettopp å unngå å måtte foreta rettslige skritt. Det følger imidlertid av forarbeidene at det ikke i seg selv avbryter foreldelsesfristen at skyldneren innlater seg i forhandling med fordringshaveren om skyldforholdets eksistens.⁴⁵

Muligheten for å legge til grunn dette vurderingstemaet må nå uansett anses tilbakevist ved HR-2023-93-A, hvor det i avsnitt 42 fastslås at det "ikke [er] tilstrekkelig at skyldnerens handlemåte gir fordringshaveren rimelig grunn til å unnlate å ta fristavbrytende skritt" for å konstatere at det foreligger en fristavbrytende erkjennelse. Også i Rt. 2015 s. 678 tok Høyesterett avstand fra dette vurderingstemaet, og uttalte at å omgjøre vurderingen til dette spørsmålet vil "lett lede for langt bort fra lovens krav om at skyldneren i ord eller handling 'erkjenner forpliktelsen'", jf. avsnitt 36. Det må nå anses som sikker rett at det ikke er tilstrekkelig for å fastslå at det foreligger en fristavbrytende erkjennelse at skyldnerens opptreden gir fordringshaveren rimelig grunn til å ikke foreta fristavbrytende skritt.

⁴² Lov nr. 1238 af 12. november 2015 om forældelse af fordringer.

⁴³ Ot.prp. nr. 38 (1977-78) s. 11.

⁴⁴ Ot.prp. nr. 38 (1977-78) s. 67.

⁴⁵ Ibid. Jf. også Rt. 1932 s. 1137.

2.2.4 Hvilken betydning har innsigelser og forbehold fra skyldnerens side?

Når skyldneren bestrider kravet overfor fordringshaveren, foreligger det naturligvis ingen erkjennelse. Da har ikke skyldneren positivt og noenlunde klart akseptert forpliktelsen. Dette gjelder "selv om skyldneren foretar handlinger eller kommer med utsagn som ellers normalt må oppfattes som en fristavbrytende erkjennelse", jf. Rt. 2015 s. 678 avsnitt 37. Erkjennelsen i denne saken var koblet til et bestridt vedtak, og skyldneren hadde tatt et uttrykkelig forbehold knyttet til omgjøring av vedtaket. Fristavbrytende erkjennelse etter foreldelsesloven § 14 forelå dermed ikke.⁴⁶ Det avgjørende er en objektiv vurdering av skyldnerens handlemåte for spørsmålet om fristavbrudd etter foreldelsesloven § 14. Holdt opp mot ordlyden "erkjenner", vil en slik uttalelse som regel ikke oppfylle kravene til en fristavbrytende erkjennelse da selve grunnlaget for forpliktelsen bestrides. Forpliktelsen aksepteres ikke positivt og noenlunde klart, og fordringshaveren har ingen objektiv rimelig grunn til å tro at skyldneren hadde ment å erkjenne kravet.

Det forhold at skyldneren i utgangspunktet erkjenner å være ansvarlig, men samtidig anfører på annet grunnlag å ikke være forpliktet til å betale den fordring som har oppstått som følge av ansvaret, har skyldneren tatt et forbehold, og ikke avbrutt foreldelsesfristen. Dette må gjelde også der skyldneren subsidiært anfører forhold som forutsetter at kravet består siden skyldneren da har formulert anførselene sine slik at kravet ikke består.⁴⁷ Dersom skyldneren anfører at kravet bygger på en ugyldig avtale, bestrides kravet som sådan, og det foreligger ingen fristavbrytende erkjennelse. Erkjennelsen må likevel ikke eksplisitt inkludere en erkjennelse av at kravet bygger på en gyldig avtale, jf. ordlyden "ved sin handlemåte". Dersom en slik anførsel fra skyldnerens side ikke er tydelig, risikerer dermed skyldneren at fordringshaveren objektivt har rimelig grunn til å tro at skyldneren har erkjent kravet.

Selve spørsmålet om skyldneren har satt frem en innsigelse eller et forbehold mot et krav er et tolkningsspørsmål. Dersom skyldneren har slike innsigelser eller forbehold mot fordringshaverens påståtte krav, bør dette uttrykkes tydelig for å unngå at skyldnerens disposisjon gir fordringshaveren en objektiv rimelig grunn til å tro at hele kravet som sådan er erkjent. Et eksempel i denne sammenheng er om skyldneren er uenig i det totale beløpet av en påstått gjeld. Dersom skyldneren er i en utfordrende økonomisk situasjon da bare betaler en del av gjelden, uten å klart uttrykke hvorfor hele det påståtte kravet ikke er betalt fullt ut, kan

⁴⁶ Utgangspunktet fremgår også av Innstilling om revisjon av foreldelsesloven 1957 på s. 32.

⁴⁷ Røed (2019) s. 588.

fordringshaveren likevel ha en rimelig grunn til å tro at den påståtte restforpliktelsen vil bli gjort opp senere fordi fordringshaveren er kjent med skyldnerens økonomiske situasjon. Fordringshaveren kan i dette tilfellet ha en rimelig grunn til å tro at kravet ikke er gjort opp i sin helhet på grunn av skyldnerens økonomiske situasjon, og at restgjelden derfor vil gjøres opp senere. Det må som ellers være slik at fordringshavere flest objektivt forstår at det er satt frem en innsigelse eller et forbehold mot kravet for å unngå at disposisjonen får en fristavbrytende virkning.

En anmodning om utsettelse av betalingstidspunktet regnes normalt som en fristavbrytende erkjennelse, jf. Rt. 1962 s. 464.⁴⁸ I disse tilfellene har ikke skyldneren bestridt forpliktelsen. Det er mer nærliggende å forstå en slik anmodning som en aksept av fordringen da det tas stilling til fordringen, fordringen bestrides ikke, og det gis indirekte uttrykk for at oppgjør vil skje. At en søknad om betalingsutsettelse må anses som en fristavbrytende erkjennelse, er også lagt til grunn i teorien.⁴⁹ Da har som regel fordringshaveren objektivt en rimelig grunn til å tro at kravet er erkjent.

Selv om anmodning om betalingsutsettelse i utgangspunktet må anses som en erkjennelse, kan resultatet bli et annet der anmodningen fremsettes samtidig som kravet blir bestridt.⁵⁰ I en slik situasjon kan ikke fordringshaveren med rimelighet oppfatte anmodningen om betalingsutsettelse som en erkjennelse fordi skyldneren bestrider selve grunnlaget for forpliktelsen.⁵¹ Et eksempel i denne sammenheng er betaling av skatte- og avgiftskrav. Disse skal betales ved forfall, selv om fastsettingen er påklaget, jf. skattebetalingsloven § 10-1 første ledd.⁵² Dersom skyldneren betaler inn et slikt krav, men har påklaget vedtaket han betaler i henhold til, eller har brakt vedtaket inn for domstolene, er ikke foreldelsesfristen for betaling avbrutt etter foreldelsesloven § 14. At inndrivelse av kravet ikke kan hindres selv om det er bestridt, innebærer ikke en aksept av en rettslig forpliktelse til å betale i henhold til det opprinnelige kravet, jf. Rt. 2015 s. 678. En slik betaling er en erkjennelse av forpliktelsen i henhold til skattebetalingsloven, ikke en erkjennelse av selve det underliggende kravet.

⁴⁸ Jf. også Rt. 1997 s. 920 (på s. 922).

⁴⁹ Kjønsstad/Tjomsland (1983) s. 107.

⁵⁰ Dette var situasjonen i LG-1998-377. Lagmannsretten kom på denne bakgrunn til at fristavbrudd etter § 14 ikke hadde skjedd.

⁵¹ Kjørven m.fl. (2011) s. 308.

⁵² Lov 17. juni 2005 nr. 67 om betaling og innkreving av skatte- og avgiftskrav.

Også uttalelser som bærer preg av at en handlemåte foretas med et forbehold om fordringens eksistens, kan som oftest ikke forstås som en fristavbrytende erkjennelse. I Rt. 1928 s. 754 hadde skyldneren tilbudt omlevering "for at faa en slut paa denne reklamation". Uttalelsen kunne ikke forstås som en erkjennelse av fordringen fordi den ble gitt for andre formål, nemlig å løse saken i minnelighet. Et liknende tilfelle finnes i Rt. 1932 s. 1137: Skyldneren skrev til fordringshaveren og foreslo en personlig sammenkomst "for at vi som voksne og fornuftige mennesker kan tale om saken i all ro. Viser det sig at det skulde være nogen misforstaaelser eller ukorrekttheter kan De være forvisset om at jeg skal være den første til å rette paa det". Skyldnerens uttalelse bar mer preg av forhandlinger for at partene kunne komme til en minnelig løsning enn en erkjennelse av ansvar. Dette var ikke nok til å avbryte foreldelsesfristen. Det fremgår også av forarbeidene til foreldelsesloven at det ikke i seg selv vil avbryte foreldelsesfristen at skyldneren innlater seg i forhandlinger med fordringshaveren om skyldforholdets eksistens.⁵³ Heller ikke i disse tilfeller har skyldneren positivt og noenlunde klart akseptert forpliktelsen.

Innsigelser og forbehold fra skyldnerens side kan altså medføre at erkjennelsen ikke får fristavbrytende virkning. Dersom innsigelsen/forbeholdet er klart uttrykt overfor fordringshaveren, vil fordringshaveren ikke objektivt ha rimelig grunn til å tro at skyldneren mente å erkjenne kravet. Dette gjelder selv om skyldnerens disposisjon isolert oppfattes som en erkjennelse dersom disposisjonen foretas samtidig som innsigelsen/forbeholdet uttrykkes.

2.2.5 Betydningen av at skyldneren trekker forbeholdet sitt

Skyldnerens forbehold og innsigelser mot kravet kan altså ikke ha en fristavbrytende virkning etter foreldelsesloven § 14. Dersom partene ved en senere anledning blir enige om at det rettslige grunnlaget for forpliktelsen likevel er gyldig, blir spørsmålet om en kan anse den tidligere uttalelsen som en fristavbrytende erkjennelse. I avtaleretten, kan en avtalepart ha bundet seg ved et utsagn med forbehold dersom betingelsene i forbeholdet innfris.⁵⁴ Et eksempel i denne sammenheng er at en som legger inn et bud på en bolig med finansieringsforbehold, blir avtalerettslig bundet til sitt fremlagte tilbud dersom budgiveren får den nødvendige finansieringen.

⁵³ Ot.prp. nr. 38 (1977-78) s. 67.

⁵⁴ Hagstrøm (2021) s. 829.

Det er likevel ikke nødvendigvis slik at dette er overførbart til vurderingen etter foreldelsesloven § 14. Situasjoner der skyldneren aksepterer ansvar, men først ut fra gitte forutsetninger, vil normalt måtte forstås på samme måte som der det foreligger en innsigelse.⁵⁵ Dersom skyldneren først anfører at kravet bygger på en ugyldig avtale, avhenger ikke denne uttalelsen av senere inntrådte forhold eller betingelser som senere kan oppfylles slik som i finansieringsbeviseksempelet, men heller at skyldneren trekker forbeholdet sitt. Da kan ikke senere uttalelser gi den tidligere uttalelsen virkning, og den nye uttalelsen må forstås som en ny og egen disposisjon. Erkjennelsen får i så fall først fristavbrytende virkning fra tidspunktet skyldneren trekker forbeholdet sitt.

Dersom skyldneren tar forbehold om at han må foreta undersøkelser før han kan ta stilling til kravet, foreligger det heller ingen erkjennelse før forutsetningene innfris.⁵⁶ Også her vil en senere uttalelse måtte anses som en ny og egen disposisjon, og fristavbrudd vil først skje når skyldneren har foretatt de nødvendige undersøkelsene, og erkjent ansvar. Avgjørende vil altså være den senere erkjennelsen. Dersom den nye erkjennelsen ikke fremsettes før foreldelsesfristen er utløpt, er den fremsatt for sent, og kan ikke ha fristavbrytende virkning. Den nye erkjennelsen kan ikke avbryte en frist som allerede er løpt ut, og i dette tilfellet må kravet anses tapt i og med foreldelsen. Senere uttalelser kan ikke gi en tidligere uttalelse virkning, men må anses som en egen disposisjon. Den opprinnelige uttalelsen kan uansett ikke objektivt tolkes som en fristavbrytende erkjennelse. Erkjennelsen får først fristavbrytende virkning fra tidspunktet skyldneren trekker forbeholdet sitt eller aksepterer at betingelsene i den opprinnelige uttalelsen innfris.

I disse tilfellene vil altså ikke den opprinnelige uttalelsen avbryte foreldelsesfristen, og en senere erkjennelse vil som regel ikke vekke den opprinnelige uttalelsen til live. Dette fordrer en uttrykkelig re-forpliktelse eller at det gis et bevisst avkall på å påberope foreldelse.⁵⁷ Vurderingen må foretas på erkjennelsestidspunktet. I et slik tilfelle, er dermed fordringshaveren nødt til å foreta andre fristavbrytende skritt eller inngå en avtale om forlenget foreldelsesfrist.

⁵⁵ Røed (2019) s. 586.

⁵⁶ LB-2013-146299 er illustrerende.

⁵⁷ Røed, Anne Cathrine, *Karnov Lovkommentar: Foreldelsesloven § 14*, note 1, Lovdata.no (lest 29. april 2024).

2.3 Erkjennelsen må være avgitt fra "skyldneren overfor fordringshaveren"

Det følger av foreldelsesloven § 14 at fristavbrudd skjer når "skyldneren overfor fordringshaveren" erkjenner sin forpliktelse. Ordlyden tilsier altså at det er skyldneren selv som må erkjenne forpliktelsen, og at denne forpliktelsen må rettes mot fordringshaveren selv. Erkjennelse gitt fra andre enn skyldneren eller overfor andre enn fordringshaveren har altså i utgangspunktet ikke fristavbrytende virkning etter § 14. I forarbeidene er det imidlertid lagt til grunn at erkjennelsen, i samsvar med "vanlige regler", må være avgitt overfor fordringshaveren eller en som representerer denne.⁵⁸ Henvisningen til "vanlige regler" må forstås som en henvisning til alminnelige avtalerettslige regler om fullmakt og representasjon. Dette forutsettes også i Rt. 2006 s. 781 (eiendomssalg) avsnitt 19, og er lagt til grunn i teorien.⁵⁹ Også i tilfeller der lovverket tillegger tredjeperson materiell representasjonsrett, kan oppfylle vilkåret etter foreldelsesloven § 14.⁶⁰ Et eksempel på dette er styrets representasjonsadgang etter eierseksjonsloven § 60.⁶¹

At skyldneren må erkjenne forpliktelsen "overfor fordringshaveren" innebærer at det ikke kan utgjøre en fristavbrytende erkjennelse at skyldneren har ført opp fordringen i sine egne regnskaper.⁶² Heller ikke der regnskapet er gjort tilgjengelig for fordringshaveren vil utgjøre en fristavbrytende erkjennelse.⁶³ Dette vil ikke være en erkjennelse "overfor" fordringshaveren ettersom den ikke er rettet mot vedkommende.

Tilsvarende kan det ikke utgjøre en fristavbrytende erkjennelse dersom skyldneren erkjenner forpliktelsen overfor en utenforstående tredjepart som ikke er fordringshaverens representant, selv om fordringshaveren får kunnskap om denne erkjennelsen.⁶⁴ Erkjennelse overfor en slik tredjepart kan likevel være tilstrekkelig dersom skyldneren har ment at denne skal overbringe erkjennelsen til fordringshaveren.⁶⁵

⁵⁸ Ot.prp. nr. 38 (1977-78) s. 67.

⁵⁹ Eksempelvis Kjønsstad/Tjomslund (1983) s. 106 og Kjørven m.fl. (2011) s. 321.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Lov 16. juni 2017 om eierseksjoner.

⁶² Stub Holmboe (1946) s. 146, Kjørven m.fl. (2011) s. 321 med videre henvisninger og Røed (2019) s. 577. Illustrerende er LG-1992-1011.

⁶³ Røed (2019) s. 577.

⁶⁴ Kjørven m.fl. (2011) s. 31 og Røed (2019) s. 577.

⁶⁵ Stub Holmboe (1946) s. 146.

Det har i teorien blitt diskutert om det kan utgjøre en fristavbrytende erkjennelse etter foreldelsesloven § 14 at en kreditor, med debtors kunnskap, blir tatt med på listen over boets kreditorer blir tilstilt underretning etter konkursloven § 19⁶⁶ og forelagt forslag til frivillig gjeldsordning eller tvangsakkord. Brækhus var av en slik oppfatning så lenge skyldneren ikke bestrider den anmeldte fordringen.⁶⁷ Røed anfører derimot at det at fordringen blir godkjent av konkursboet skal ikke være bindende for debitor ettersom konkursboet er et eget rettssubjekt, og skyldneren ikke har rådigheten over denne vurderingen.⁶⁸ Skyldneren mister sin legitimasjon til å forføye over boets eiendeler, ta imot oppfyllelse eller oppsigelse på vegne av boet og pådra boet forpliktelser etter konkursloven § 100. Røeds oppfatning samsvarer best med lovens ordlyd da det ikke kan anses som at det er "skyldneren" som erkjenner forpliktelsen i denne sammenhengen. Konkursboet er ment å vareta fordringshavernes felles interesser, jf. konkursloven § 85, og kan dermed ikke sies å ha representasjonsevne for skyldneren.

Situasjonen blir derimot en annen der gjeldsforhandlingen ikke skjer med bakgrunn i et opprettet bo.⁶⁹ Da har ikke skyldneren mistet sin legitimasjon etter konkursloven § 100, og må i slike tilfeller dermed vurderes slik at det er skyldneren selv som erkjenner forpliktelsen. Et slikt tilfelle vil derfor oppfylle vilkårene til fristavbrudd etter foreldelsesloven § 14.

2.4 Erkjennelsen må gjelde "forpliktelsen"

2.4.1 Innledning

Etter foreldelsesloven § 14, er det skyldners erkjennelse av selve "forpliktelsen" som har fristavbrytende virkning. Den bestemte formen av "forpliktelsen" tilsier at det stilles visse tilknytningskrav mellom erkjennelsen og forpliktelsen for at fristavbrudd skal skje. Erkjennelsen har bare fristavbrytende virkning for det kravet som erkjennelsen dekker. Dette beror på en identifikasjonstest, som langt på vei svarer til den sivilprosessuelle læren om hva som utgjør ett og samme *krav*.⁷⁰ Erkjennelsen er en viljeserklæring hvorved skyldneren aksepterer å være forpliktet *i overensstemmelse med fordringens innhold*.⁷¹ Erkjennelsen må

⁶⁶ Lov 8. juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs.

⁶⁷ Brækhus (1991) s. 165.

⁶⁸ Røed (2019) s. 577-578.

⁶⁹ Røed (2019) s. 578.

⁷⁰ Røed, Anne Cathrine, *Karnov Lovkommentar: Foreldelsesloven § 14*, note 1, Lovdata.no (lest 22. januar 2024).

⁷¹ Stub Holmboe (1946) s. 141.

relatere seg til *skyldforholdets eksistens*.⁷² At erkjennelsen må dekke selve forpliktelsen innebærer ikke et krav om at skyldneren fremsetter et betalingsløfte. Dette følger av ordlyden i § 14 ettersom betalingsløfte bare nevnes som en alternativ måte å avbryte fristen på. Ordlyden krever bare at fordringens eksistens erkjennes av skyldneren.⁷³

I Rt. 1962 s. 464 kom Høyesterett til at en fristavbrytende erkjennelse forelå da skyldneren erkjente at det forelå en rettskraftig dom, selv om han mente at den var uriktig. Dommen (det rettslige grunnlaget for forpliktelsen) var rettskraftig og kunne eksekveres uten hensyn til om skyldneren mente den var riktig eller uriktig. I et slikt tilfelle kan man "ikke stille det krav til en erkjennelse at den må gå ut på at dommen er riktig" (dommen på s. 467). Det var nok at skyldneren erkjente at dommen besto, og at han derfor var rettslig forpliktet til å betale beløpet fastsatt ved dommen. Det er altså det rettslige grunnlaget for forpliktelsen som må erkjennes.

2.4.2 Hvilken betydning har det at kravets omfang er uklart?

Det kan reises spørsmål om det alltid er nødvendig at erkjennelsen angir fordringens eksakte beløp, eller for andre ytelser, den eksakte ytelsen for at vilkårene i foreldelsesloven § 14 er oppfylt. Rt. 1918 s. 305 gjaldt kassakredittgjeld, og retten kom til at fristavbrytende erkjennelse forelå selv om erkjennelsen ikke uttrykkelig nevnte gjeldens beløp ettersom det ikke var noen tvil om fordringens identitet. At det etter ordlyden i § 14 er mulig å erkjenne en forpliktelse "ved sin handlemåte", kan det ikke kreves at kravets eksakte omfang må eksplisitt fremgå av erkjennelsen. At kravets omfang er uklart kan likevel være et tolkningsmoment som kan si noe om hva erkjennelsen omfatter, altså hva fordringshaveren objektivt har rimelig grunn til å tro at skyldneren positivt og noenlunde klart har erkjent. RG 1950 s. 843 (Eidsivating) illustrerer dette poenget godt: Den fristavbrytende erkjennelsen fikk bare virkning for det beløp som skyldneren beviselig hadde tilbudt å betale. Den resterende delen av beløpet hadde ikke skyldneren erkjent. Den var omtvistet, og erkjennelsen kunne ikke dekke den delen.

For å nyansere dette poenget, er dommen inntatt i LA-2014-99493 illustrerende: Skyldneren hadde i sin erkjennelse etterspurt dokumentasjon for å etterprøve kravets størrelse. Dette kunne etter lagmannsrettens syn ikke innebære at erkjennelsen ikke virket fristavbrytende for hele kravet. Erkjennelsen aksepterte skyldforholdets eksistens. Det at skyldneren ønsket å etterprøve

⁷² Ot.prp. nr. 38 (1977-78) s. 67.

⁷³ Hagstrøm (2021) s. 816 og HR-2018-1612-A avsnitt 48.

kravets størrelse kunne ikke forstås som et forbehold om at forpliktelsen ikke sto seg. Lagmannsretten uttalte at det at skyldneren "etterspør dokumentasjon på de øvrige tap for å kontrollere tapsberegningen rokker ikke ved erkjennelsen av skyldforholdets eksistens". Selv om det eksakte kravets omfang var uklart, var en slik etterspørsel om dokumentasjon ingen innsigelse mot skyldforholdets eksistens. Det var også et viktig poeng i denne sammenhengen at det var tale om et kausjonsansvar, og at skyldneren hele tiden hadde vært kjent med grunnlaget for forpliktelsen. Erkjennelsen hadde videre et element av betalingsutsettelse, et forhold som bestyrker at det foreligger en fristavbrytende erkjennelse.

Det er altså ikke et absolutt krav for fristavbrudd at erkjennelsen skal gjelde hele kravet eller dens eksakte beløp, eller det eksakte omfanget av den aktuelle ytelsen. Dersom dette derimot er uklart eller klart omtvistet, kan utfallet likevel bli at skyldneren bare delvis har erkjent fordringen. I tilfeller der forpliktelsens eksakte omfang lett kan leses ut av erkjennelsen, mellom partenes kommunikasjon på forhånd, eller at det foreliggende faktiske grunnlaget gjør det enkelt for partene å fastlegge det eksakte omfanget av forpliktelsen, kan det ikke gjelde et krav om at skyldneren må eksplisitt nevne dette i erkjennelsen. Dersom skyldnerens reserverasjoner mot forpliktelsens omfang forstås som en innsigelse mot en del av det totale kravet, vil likevel erkjennelsen bare ha fristavbrytende virkning for den uomtvistede delen av kravet.

At den aktuelle forpliktelsen er uklar, kan bety at det blir uklart for fordringshaveren hva skyldneren positivt og noenlunde klart har erkjent. Konsekvensen blir at erkjennelsens innhold, altså hvor langt den strekker seg, blir vanskelig å fastslå. At den aktuelle forpliktelsen er uklar med hensyn til omfanget, og er erkjennelsen som følge av dette blitt uklart, kan som illustrert ved underrettspraksis ha den konsekvens at erkjennelsen ikke får fristavbrytende virkning for hele fordringshaverens påståtte krav.

2.4.3 Avdragsbetaling

At det hefter tvil over forpliktelsens størrelse, kan likevel medføre usikkerhet om hva erkjennelsen dekker. Et typetilfelle der dette kan bli uklart, er ved delvis betaling (avdragsbetaling). Hvordan dette avgjøres er overlatt til rettspraksis, og det avgjørende er hvordan det er naturlig å tolke den enkelte avdragsbetalingen.⁷⁴ Holmboe anfører at avdragsbetaling kan bare virke som en erkjennelse av den enkelte betaling, og bare for

⁷⁴ Ot.prp. nr. 38 (1977-78) s. 67-68.

restgjelden dersom det er enighet om størrelsen på denne.⁷⁵ Dette legger opp til en konkret helhetsvurdering. Avdragsbetaling stiller seg annerledes fra betaling av rente (som medfører fristavbrudd, jf. ordlyden i § 14) fordi restgjeldens eksakte størrelse kan leses ut fra rentebetalingen. Dersom det er uenighet om restgjelden, behøver ikke den enkelte avdragsbetalingen si noe om den gjenstående forpliktelsen, og betalingen i seg selv kan dermed ikke alltid anses som en fristavbrytende erkjennelse fordi det ikke nødvendigvis utgjør en positiv og klar erkjennelse av restforpliktelsen. Selv om dette ikke er et krav, jf. punkt 2.4.2 over, er det som nevnt et tolkningsmoment for å se hva erkjennelsen dekker.

Holmboe anfører også at det er et krav for fristavbrudd for restgjelden at betalingen er betegnet som avdrag.⁷⁶ Holdt opp mot ordlyden "uttrykkelig eller ved sin handlemåte" i § 14, er det ikke noe krav at erkjennelsen er uttrykkelig, og erkjennelse i form av avdragsbetaling må dermed ikke uttrykkelig betegne betalingen som avdrag, og betalingen må heller ikke skje i samsvar med en bestemt nedbetalingsplan. Det må som ellers være tilstrekkelig at det fremstår som en avdragsbetaling ved en tolkning av omstendighetene rundt betalingen.⁷⁷ Det er tilstrekkelig at betalingen overfor fordringshaveren fremstår med hensikt om å gå til nedbetaling av en bestemt gjeld. Da har fordringshaveren en objektiv rimelig grunn til å tro at skyldneren har ment at betalingen skal gå til delvis dekning av en bestemt forpliktelse.

Det fremgår av Rt. 2015 s. 678 at når skyldneren bestrider kravet overfor fordringshaveren, foreligger ingen erkjennelse, og at dette må gjelde "selv om skyldneren foretar handlinger eller kommer med utsagn som ellers normalt må oppfattes som en fristavbrytende erkjennelse, som for eksempel avdragsbetaling".⁷⁸ Det forutsettes altså her at avdragsbetaling normalt må oppfattes som en fristavbrytende erkjennelse. Det kreves dermed særlige holdepunkter for at avdragsbetaling ikke skal ha fristavbrytende virkning. Slike holdepunkter kan som ellers for vurderingen etter § 14 være at skyldneren har tatt forbehold eller reservasjoner ved betalingen sin som må tolkes slik at han ikke anser seg rettslig forpliktet til å betale restgjelden eller om skyldneren uttrykker seg slik at han anser en avdragsbetaling som den siste nedbetalingen, og at gjelden med denne er oppgjort. Dette kan for eksempel være tilfellet dersom den eksakte

⁷⁵ Stub Holmboe (1946) s. 143-144.

⁷⁶ Stub Holmboe (1946) s. 144.

⁷⁷ Røed (2019) s. 603.

⁷⁸ Avsnitt 37.

summen er uklar og skyldneren har foretatt konsekvente nedbetalinger, men etter hvert sluttet. I slike tilfeller må fordringshaveren inndrive restgjelden.

Utgangspunktet om at avdragsbetalinger må anses som en fristavbrytende erkjennelse, illustreres godt ved LA-1994-541 hvor noen betalinger ble ansett som avdragsbetalinger på den totale gjelden. Det var ingen holdepunkter for å anta at skyldneren med innbetalingene mente at gjelden var oppgjort; ingen av enkeltbetalingene korresponderte med et bestemt lånebeløp og fremsto dermed ikke som nedbetaling av enkeltposter. Lagmannsretten så det slik at innbetalingene gikk til dekning av totalgjelden, og at det kreves konkrete holdepunkter ved skyldnerens atferd for å konkludere motsatt. Lagmannsretten stilte ikke krav om at betalingene må skje i samsvar med en nedbetalingsplan, og understreker dermed også poenget med at betalingene ikke uttrykkelig må betegnes som avdrag. Skyldneren må ta forbehold eller reservere seg for restbeløpets eksistens for at fristavbrudd ikke skal skje. Slikt forbehold kan også skje indirekte, eksempelvis ved å plutselig slutte å foreta konsekvente nedbetalinger når totalgjelden er uklar mellom partene.

2.4.4 Hvilken forpliktelse har skyldneren ment å vise til?

At erkjennelsen må gjelde "forpliktelsen" innebærer at fordringen må kunne identifiseres gjennom erkjennelsen. Der skyldneren kun har én forpliktelse overfor fordringshaveren, vil denne identifikasjonstesten ofte være uproblematisk. Da er det tilstrekkelig at erkjennelsen gjelder forpliktelsen som sådan. Ved flere uoppgjorte forpliktelser, må man kunne utlede hvilken forpliktelse skyldneren har ment å vise til.⁷⁹

I denne sammenheng kan det være vanskelig å skille visse krav fra hverandre, særlig når de springer ut av det samme sakskomplekset. Det er likevel ikke slik at erkjennelse av én forpliktelse innebærer en erkjennelse av en annen forpliktelse som bygger på samme faktum. Illustrerende er kjennelsen inntatt i Rt. 2006 s. 781 (eiendomssalg). Selgeren av en eiendom hadde lovet overfor kjøperen å påse at en kontraktstridig forkjøpsrett ble slettet. Dette skjedde ikke, noe kjøperen krevde erstatning for. Høyesteretts kjæremålsutvalg uttalte at å erkjenne erstatningsansvar for at dette ikke hadde skjedd "er kvalitativt klart forskjellig" fra å erkjenne en forpliktelse til å slette heftelsen.⁸⁰ Den forpliktelsen som selger hadde erkjent var å besørge

⁷⁹ Røed (2019) s. 578.

⁸⁰ Avsnitt 23.

heftelsen slettet, og selv om et eventuelt erstatningsansvar ville være en konsekvens av at denne plikten ikke ble oppfylt, krever erstatningsansvar at det "må foreligge ansvarsgrunnlag, årsakssammenheng og økonomisk tap".⁸¹ Kravene var så kvalitativt vesensforskjellig at "erkjennelse av den ene forpliktelsen ikke samtidig kan regnes som erkjennelse av den andre".⁸² Erstatningskravet kunne altså ikke sies å være erkjent av selger da hun bare hadde erkjent forpliktelsen til å slette heftelsen.

Kjennelsen ivaretar hensynet til retts teknisk enkle regler og forutsigbare løsninger, og har god rettskildemessig dekning som et utgangspunkt, sml. den sivilprosessuelle læren om hva som utgjør ett og samme krav. Likevel kan kjennelsen fremstå som noe streng og formalistisk da det kunne vært nærliggende å anse erkjennelsen av plikten til å slette heftelsen som en konvertering til erkjennelse av et eventuelt erstatningskrav.⁸³ Ansvarsgrunnlaget i denne saken ved subjektiv skyld hadde skyldneren tatt stilling til ved å anerkjenne en subjektiv plikt til å påse heftelsen slettet. Det økonomiske tapet er ikke direkte tatt stilling til, men det må ha vært klart at dette vilkåret ville vært oppfylt dersom plikten til å påse heftelsen slettet ikke ble oppfylt. Årsakssammenhengen er heller ikke direkte tatt stilling til, men denne må være åpenbar sammen med det økonomiske tapet, og dermed kan det hevdes at disse vilkårene indirekte var erkjent. Fordringshaveren hadde i denne saken hatt grunn til å tro at skyldneren har erkjent kravet da skyldneren klart aksepterte sin subjektive plikt til å påse heftelsen slettet. Hensynet til at partene ikke må tvinges inn i en rettslig prosess når det ikke finnes uenighet om fordringen trekker også i retning av at skyldnerens handlemåte i denne saken hadde avbrutt foreldelsesfristen da partene var enige om de relevante forholdene som ga grunnlag for et erstatningsansvar. Tilsvarende trekker hensynet til å legge et inndrivelsespress på fordringshaveren i denne retningen. Fordringshaveren er ment å tvinges til å få klarhet i situasjonen med skyldneren, men her var det klarhet og fordringshaveren hadde liten oppfordring til å inndrive kravet sitt ved rettslige skritt.

Det var i eiendomssalg-kjennelsen en nær tilknytning mellom den plikten erkjennelsen dekket og det tilhørende erstatningskravet. Alle faktiske og rettslige forhold for erstatningskravet var kjent på erkjennelsestidspunktet, og de ble også tatt stilling til ved erkjennelsen. De underliggende hensynene for regelen i § 14 trekker dermed med en viss tyngde for at

⁸¹ Avsnitt 24.

⁸² Ibid.

⁸³ Kjørven stiller også en viss skepsis til denne kjennelsen, men på et noe annet grunnlag, jf. Kjørven m.fl. (2011) på s. 316-317.

kjæremålsutvalget skulle ha konkludert med fristavbrudd. Kjennelsen legger til grunn en formalistisk tilnærming som avgjørende ved vurderingen av identifikasjonskravet. Videre viser kjennelsen at det må være klart hva skyldneren erkjenner. Dette unngår en fare for å relativisere erkjennelsens innhold, men en motsatt konklusjon i denne konkrete saken ville fortsatt ha passet med ordlyden og det overordnede vurderingstemaet om at skyldneren må positivt og noenlunde klart akseptere forpliktelsen. På den annen side var det på erkjennelsestidspunktet ikke klart hvor stort det økonomiske tapet var, men dette er som nevnt over heller ikke et absolutt krav. I dette konkrete tilfellet ville beregningen nok vært relativt enkel å foreta, og dette burde ikke ha stengt for at kjæremålsutvalget skulle konkludere med fristavbrudd. Til tross for at de underliggende hensynene taler for en motsatt konklusjon, er kjennelsen ikke senere tilsidesatt og må i dag betraktes som gjeldende rett.

Også krav om heving og erstatning er kvalitativt klart forskjellig fra en forpliktelse om utførelse av en begrenset utbedring av en påberopt mangel.⁸⁴ Ved heving vil det også være et spørsmål om skyldneren har erkjent at mangelen var vesentlig. Det må kreves klare holdepunkter for fordringshaveren med rimelighet kan legge til grunn at skyldneren har erkjent ansvar for et så vidt tyngende og omfangsrikt krav.⁸⁵ Å utføre visse utbedringer kan ikke uten videre innebære at skyldneren tar på seg større økonomiske ansvar utover nettopp utbedringsforsøk uten klare holdepunkter for dette.

I sivilprosessen er det sikker rett at erstatningskrav på grunnlag av objektivt ansvar og på grunnlag av culpaansvar regnes som "samme krav" i henhold til tvisteloven,⁸⁶ jf. Rt. 2008 s. 833 (avsnitt 61).⁸⁷ Dette innebærer at der en skyldner har erkjent ansvar på subjektivt grunnlag, bør dette også dekke den samme forpliktelsen dersom den skulle bedømmes på objektivt grunnlag. Krav om erstatning og krav om oppreisning for samme skadevoldende handling har tradisjonelt vært betraktet som forskjellige krav.⁸⁸ Dette bør også være overførbart til vurderingen etter foreldelsesloven § 14.

I Rt. 1998 s. 1042 (Stormbull) ble krav om erstatning og krav om tilbakesøking vurdert som to forskjellige krav. Høyesterett kom derfor til at stevningen for erstatningskravet ikke avbrøt

⁸⁴ Rt. 2006 s. 781 (eiendomssalg) og Rt. 2007 s. 1236 (bussbrann).

⁸⁵ Røed (2019) s. 592.

⁸⁶ Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister.

⁸⁷ Backer (2020) s. 383.

⁸⁸ Ibid.

fristen for tilbakesøkingkravet, jf. foreldelsesloven § 15 nr. 1.⁸⁹ Backer mener at løsningen er lite rimelig i et foreldelsesperspektiv.⁹⁰ Vurderingen i denne sammenheng blir en annen etter § 14 enn den blir etter § 15 fordi ved § 14-tilfellene har ikke saken blitt brakt inn for domstolene. Da kommer ikke prosessøkonomiske hensyn, hensynet til sakens opplysning og hensynet til at en tvist må få en endelig avslutning, inn på samme måte som de ville gjort ved § 15-tilfellene. En erkjennelse av et tilbakesøkingkrav kan ikke avbryte foreldelsesfristen for et tilhørende erstatningskrav. De faktiske og rettslige forholdene som blir avgjørende for det ene kravet kan ikke identifisere en erkjennelse av det andre kravet, på samme måte som en erkjennelse av et prisavslag ikke kan identifisere en erkjennelse av et tilhørende erstatningskrav. Overført til vurderingen etter § 14, må dermed Stormbull-dommen være riktig.

2.4.5 Vage og generelle erkjennelser

Det kan stilles spørsmål om det kan utgjøre en fristavbrytende erkjennelse etter foreldelsesloven § 14 dersom skyldneren på generelt grunnlag har påtatt seg ansvar for "mangler tilknyttet takkonstruksjonen" eller lignende.

Rekkevidden av erkjennelsen med hensyn til kravets art og med hensyn til kravets omfang, beror på en tolkning av selve erkjennelsen. Det følger av ordlyden i § 14 at kravet som erkjennes må kunne identifiseres gjennom erkjennelsen for at den skal ha fristavbrytende virkning, jf. "forpliktelsen". Et problem med å tillegge en slik generell og vag erkjennelse fristavbrytende virkning, er at det kan være vanskelig å trekke grenser for hva som erkjennes og til hvilket omfang erkjennelsen rekker. I Rt. 2007 s. 1236 (bussbrann) legger Høyesterett til grunn at skyldneren ikke kan erkjenne en forpliktelse som bygger på uavdekkede forhold, og at erkjennelsen må begrenses til de forhold som på erkjennelsestidspunktet var avdekket. En slik generell erkjennelse kan dermed dekke ansvar for feil og mangler som partene på erkjennelsestidspunktet er uvitende om eller som ennå ikke har oppstått. Fordringshaveren har ikke objektivt sett en rimelig grunn til å tro at skyldneren har påtatt seg et ansvar for uavdekkede feil og mangler. Også i teorien er det lagt til grunn at skyldneren vanskelig kan anses å ha erkjent en forpliktelse som partene ikke er kjent med rekkevidden av og hva bestod i på erkjennelsestidspunktet.⁹¹

⁸⁹ Jf. dommens side 1058-1060.

⁹⁰ Backer (2020) s. 385.

⁹¹ Røed (2019) s. 592.

En erkjennelse av én forpliktelse kan heller ikke automatisk innebære en erkjennelse av en annen forpliktelse som bygger på samme faktiske grunnlag, jf. Rt. 2006 s. 781 (eiendomssalg). I denne kjennelsen ble det lagt til grunn at for at erstatningsansvar skal være erkjent, må de generelle erstatningsvilkårene økonomisk tap, ansvarsgrunnlag og årsakssammenheng være erkjent. Ved en generell og vag erkjennelse, kan det være uklart om erkjennelsen eksempelvis dekker et erstatningskrav, prisavslag eller rettingsansvar. Hva skyldneren har erkjent kan i et slikt tilfelle ikke alltid leses ut fra erkjennelsen. Det aktuelle kravet kan da ofte ikke identifiseres ut fra erkjennelsen.

På den annen side må skyldneren selv bære risikoen for sine egne uttalelser. Dersom skyldnerens uttalelser objektivt sett gir fordringshaveren en rimelig grunn til å tro at han har ment å erkjenne en forpliktelse, vil dette ha fristavbrytende virkning. I avtaleretten, er uklarhetsregelen en tolkningsregel der uklarheten må gå utover den som har uttrykt seg på en uklar måte. Det er vedkommende som burde ha uttrykt seg klarere som må bære risikoen av sin egen uklarhet, og ved tolkningstvil vil domstolene dermed ofte tolke mot denne parten.⁹² Begrunnelsen for denne regelen gjelder generelt for parters dispositive utsagn, og må derfor også kunne få betydning ved vurderingen av uklare erkjennelser i forbindelse med en vurdering av foreldelsesloven § 14.

Vurderingstemaet er likevel om skyldneren positivt og noenlunde klart har erkjent forpliktelsen, og om fordringshaveren har hatt rimelig grunn til å tro at skyldneren har ment å erkjenne den aktuelle forpliktelsen. Forutgående kommunikasjon og hendelser kan dermed tjene som tolkningsfaktorer ved generelle og vage erkjennelser. Hvis det i forkant av erkjennelsen har vært diskusjoner eller problemer med bestemte forhold i tilknytning til takkonstruksjonen, kan nok en slik uttalelse gi en objektiv rimelig grunn til å tro at erkjennelsen dekker dette spesifikke forholdet. Andre forhold som også kan tilsi at fordringshaveren objektivt sett har hatt en rimelig grunn til å tro at skyldneren har ment å erkjenne en bestemt forpliktelse er hvis det er snakk om en mangel på en sentral del av takkonstruksjonen, en del som er blitt særlig belyst under konstruksjonen eller en del som fordringshaveren i forkant har gitt mye oppmerksomhet som særlig viktig. I slike tilfeller vil nok en slik generell uttalelse gi fordringshaveren rimelig grunn til å tro at skyldneren har vurdert og tatt stilling til ved erkjennelsestidspunktet. Hvis det derimot er snakk om en mer bagatellmessig sak som fordringshaveren ikke har hatt rimelig grunn til å

⁹² Regelen kommer til uttrykk blant annet i Rt. 1992 s. 1105 på s. 1108.

tro at skyldneren har tatt stilling til, vil dette vanskeligere kunne sies å ha vært et krav som har blitt erkjent med fristavbrytende virkning ved en såpass generell erkjennelse.

I denne sammenheng, er det viktig når erkjennelsen er lagt frem. Er den lagt frem før skyldneren har påbegynt konstruksjonsarbeidet sitt, vil ingen mangler være oppstått ennå, og det foreligger dermed ingen krav som skyldneren kan erkjenne. Er erkjennelsen lagt frem etter endt arbeid, vil det være et sentralt moment om kravet bygger på en mangel som var synbar for partene på erkjennelsestidspunktet.

På bakgrunn av det foregående, må det legges til grunn at også en temmelig generell og vag erkjennelse etter omstendighetene kan oppfylle vilkårene i foreldelsesloven § 14, og dermed ha fristavbrytende virkning. Skyldneren må bære risikoen av sine egne uklare uttalelser. Det må likevel som ellers foretas en konkret vurdering, hvor det aktuelle kravet må kunne identifiseres med innholdet i erkjennelsen, og fordringshaveren må objektivt sett ha hatt en rimelig grunn til å tro at skyldneren har ment å erkjenne den aktuelle forpliktelsen.

2.4.6 Hvor avklart må forholdet som gir grunnlag for kravet være?

Skyldneren kan naturlig nok ikke erkjenne en forpliktelse som han er uvitende om. En forpliktelse kan ikke positivt og noenlunde klart aksepteres uten at skyldneren har hatt noen mulighet til å tenke over eller tatt stilling til den. Her kan det nok ikke stilles for strenge krav, men dersom skyldneren er uvitende om forholdene knyttet til det rettslige grunnlaget for forpliktelsen som sådan, og har ingen mulighet til å ha kunnskap om dem, kan ikke skyldneren ha erkjent forpliktelsen. Illustrerende er Rt. 2007 s. 1236 (bussbrann): Under et tidligere opphold på selgers verksted ble det funnet at en varmevifte på en buss var defekt. Det ble bestilt en ny vifte for senere innmontering som selger sa seg villig til å dekke omkostningene for. Da bussen ble levert tilbake til kjøperen, var en ny vifte bestilt, men ikke montert, og sikringen til viften var fjernet fra sikringsboksen. Ved et nytt opphold på selgers verksted for en annen reparasjon, satte mekanikeren inn en ny sikring til varmeviften siden en slik manglet. Sikringen var imidlertid fjernet for å unngå at den defekte varmeviften ble tatt i bruk, noe som ledet til at det oppsto en brann i bussen. Anførsel om at når selgeren bestilte en ny vifte for senere innmontering i bussen måtte anses som en erkjennelse av ansvar etter foreldelsesloven § 14, førte ikke frem. Erkjennelsen omfattet ikke mangelen som hadde forårsaket brannen, fordi partene var uvitende om den. En slik mulig erkjennelse kunne derfor ikke ha noen innvirkning

på foreldesspørsmålet.⁹³ Skyldneren må ha hatt en foranledning til å reagere og ta avstand fra forpliktelsen for at det kan foreligge en fristavbrytende erkjennelse.⁹⁴ Skyldneren kan ikke positivt erkjenne en forpliktelse som bygger på forhold som ikke er avdekket.

Begrunnelsen i bussbrann-dommen om at to ulike feil ved viften ble ansett som to ulike mangler har blitt kritisert i teorien, samt at en erkjennelse i form av løfte om bytting av viften burde avbryte foreldelsesfristen ved alle feil på viften.⁹⁵ Ordlyden i § 14 er at skyldneren må erkjenne "forpliktelsen", altså en bestemt forpliktelse. I bussbrann-dommen var den aktuelle forpliktelsen et erstatningskrav som bygget på faktiske forhold som var ukjent for partene på erkjennelsestidspunktet. Erkjennelsen dekket altså ikke de nødvendige faktiske og rettslige forhold som ga grunnlag for den aktuelle forpliktelsen. Høyesteretts tolkning harmonerer godt med lovens ordlyd, og gir ikke erkjennelsen et annet innhold enn det den klart hadde. Å sensurere erkjennelsens innhold på denne måten for å dekke forhold som partene ikke var kjent med på erkjennelsestidspunktet kan lede til en usikker rettstilstand. Erkjennelsen må være positiv og noenlunde klar, og å omfatte uavdekkede forhold i erkjennelsen vil ikke passe godt med det vurderingstemaet som tidligere har blitt stilt av Høyesterett. Høyesteretts begrunnelse bygger dermed på en korrekt lovforståelse og gir uttrykk for gjeldende rett.

Ved den sivilprosessuelle vurderingen av hva som utgjør ett og samme krav, kan likheter og forskjeller i påstandsgrunnlaget ha betydning.⁹⁶ Rt. 2006 s. 983 og Rt. 2013 s. 434 gjaldt mangler ved byggverk, og i disse sakene ble det stilt spørsmål om det er forskjellige årsaker til kravene. Om det etter den første saken er inntruffet nye faktiske omstendigheter som utgjør et nytt påstandsgrunnlag i den andre saken, stenger ikke den første saken for å reise ny sak. I HR-2018-203-U anså flertallet ulike feil ved en boligeiendom som til sammen kunne utgjøre en mangel, for å være sider av samme sak. Allerede eksisterende forhold som forelå ved den første saken, gir altså ikke adgang til å reise nytt søksmål selv om en part får nye opplysninger. I rettskraftvurderingen i sivilprosessen, er imidlertid prosessøkonomiske hensyn sentralt da det ikke burde tillates å reise flere saker for samme krav. Dette hensynet spiller ikke inn på samme måte ved vurderingen etter foreldelsesloven § 14. Holdt opp mot vurderingstemaet om at skyldneren må ha positivt og noenlunde klart akseptert den bestemte forpliktelsen, ligger det til grunn at skyldneren må i det minste ha hatt en realistisk anledning til å vurdere det faktiske

⁹³ Avsnitt 45.

⁹⁴ Røed (2019) s. 592.

⁹⁵ Kjørven m.fl. (2011) s. 320.

⁹⁶ Backer (2020) s. 380.

grunnlaget som ligger til grunn for det bestemte kravet. På denne bakgrunn, passer Høyesteretts begrunnelse i bussbrann-dommen om å ikke anse ulike mangler ved viften som samme mangel godt med den sivilprosessuelle læren om hva som utgjør ett og samme krav. Det var ulikheter i de faktiske omstendighetene, og den aktuelle mangelen oppsto etter reparasjonen, som var det påståtte erkjennelsestidspunktet.

Samme synspunkt som i bussbrann-dommen kommer til uttrykk i RG 1988 s. 393 (Eidsivating): En byggherre påsto at entreprenøren hadde erkjent ansvar ved reparasjonsarbeid. Dette førte ikke frem. Retten kunne ikke se at det aktuelle reparasjonsarbeidet var "av et slikt omfang at det kan likestilles med en erkjennelse av den fordring som gjøres gjeldende i saken", og at når omfanget av fordringen var så uklart på reparasjonstidspunktet, og skyldneren hele tiden hadde en annen oppfatning av årsaksforholdet, "må det stilles strengere krav til handlingsmønsteret før en reparasjon kan likestilles med erkjennelse". Erkjennelse ved konkludent adferd er begrenset til de forhold som er avdekket på tidspunktet for den aktuelle adferden. Det er altså også mulig å erkjenne bare en del av en omtvistet fordring.

I Rt. 1998 s. 1042 (Stormbull) skrev skyldneren i brev til fordringshaveren at de "mangler betydelige biter av faktum" før de kunne endelig ta stilling til kravet. Høyesterett mente at det ikke ville harmonere med foreldelsesloven § 14 om foreldelsesfristen skulle suspenderes "som følge av at debitor innlater seg i diskusjon om kravet, samtidig med at kravet bestrides" (på s. 1057). At skyldneren er åpen for at fordringen eksisterer, er ikke tilstrekkelig for å utgjøre en erkjennelse. Skyldneren ga klart uttrykk om at de ikke hadde mulighet til å ta stilling til kravet, og hadde dermed ikke positivt og noenlunde klart erkjent forpliktelsen. Dette harmonerer med at inngåelse i forhandlinger om kravet ikke automatisk utgjør en fristavbrytende erkjennelse. Her må det være klart at skyldneren ikke positivt og noenlunde klart har akseptert fordringen.

Rettspraksis viser at forholdene et krav bygger på må være avklart i den grad at skyldneren har hatt en mulighet til å ta stilling til kravet. Det er ikke nødvendig at alle forhold er fullt ut avklart, men dersom skyldneren tar forbehold om at han mangler deler av faktum for å kunne ta en reell vurdering av det fremsatte kravet, kan ikke dette utgjøre en erkjennelse i foreldelseslovens forstand. Dette passer også godt med ordlyden "erkjenner" som naturlig tolket krever en positiv aksept av de relevante forholdene for det rettslige grunnlaget for kravet.

2.4.7 Vil faktisk utbedring innebære en erkjennelse av retteplikt eller erstatningsansvar for en mangel?

I kontraktsforhold der den det rettes krav mot påtar seg å utbedre, og utbedrer, en mangel, er spørsmålet om skyldneren erkjenner med fristavbrytende virkning fordringer som den aktuelle mangelen utløser. I Rt. 2013 s. 865 (bruktbil) hadde kjøperen av en bruktbil fremmet krav om at selgeren skulle utbedre en mangel, noe selgeren hadde forsøkt og mislyktes med. Høyesterett uttalte i et *obiter dictum* at dette vil, "om det ikke er konkrete holdepunkter for en annen forståelse av selgers handlemåte, måtte sees som en erkjennelse av kravet, jf. foreldelsesloven § 14".⁹⁷ Uttalelsen gir inntrykk av at forsøk på mangelsutbedring i utgangspunktet må forstås som en fristavbrytende erkjennelse. Det kreves konkrete holdepunkter for å komme til det motsatte. Høyesterett fulgte opp dette utgangspunktet i HR-2023-93-A (avsnitt 45).

Et slikt konkret holdepunkt som kan tilsi at det ikke har skjedd en fristavbrytende erkjennelse, er der det er klart at skyldneren har utbedret en påstått mangel som ledd i et minnelig oppgjør eller av godvilje, uten å erkjenne noen plikt til dette. Her kan kontraktens karakter være et tolkningsmoment i om det er naturlig å forstå mangelsutbedringen som en fristavbrytende erkjennelse, altså at skyldneren har positivt og noenlunde klart erkjent den aktuelle forpliktelsen. Etter NS 8407 punkt 42.3.1 annet ledd har totalentreprenøren "plikt til å foreta utbedringen selv om det er uenighet om hvorvidt det foreligger en mangel". I et slikt kontraktsforhold, kan entreprenørens utbedringer være en erkjennelse av denne plikten, noe som ikke nødvendigvis innebærer en erkjennelse av at det foreligger en mangel som entreprenøren har et videre ansvar for. Dette var tilfellet i HR-2023-93-A, og den kontraktsfestede utbedringsplikten var et moment som talte for at fristavbrudd ikke hadde skjedd.⁹⁸ Dette virker fornuftig da skyldner bare positivt og klart erkjenner den kontraktsfestede utbedringsplikten, og forholder seg taus om grunnlaget for mangelen. Det kunne etter disse omstendighetene ikke konkluderes med at skyldneren positivt og noenlunde klart hadde erkjent de forholdene som ville utløse et eventuelt erstatningskrav.

Mindretallet (to dommere) i HR-2023-93-A var imidlertid av en annen oppfatning. Mindretallet tok utgangspunkt i Rt. 2013 s. 865 (bruktbil), og mente at denne ga grunnlag for at dersom skyldneren faktisk forsøker å rette mangelen, er det nærliggende å forstå det som en erkjennelse av mangelsansvar. Dette var samme utgangspunkt som flertallet tok, men mindretallet strekker

⁹⁷ Avsnitt 56.

⁹⁸ Avsnitt 53.

bruktbil-dommen lenger. Mindretallet mente at erstatningskravet i praksis er en konvertering av utbedringskravet.⁹⁹ Videre viser mindretallet til en uttalelse fra Røed:¹⁰⁰ "[d]ersom skyldneren uforbeholdent tilbyr seg å utbedre, rette eller omlevere en ytelse som fordringshaver har anført er mangelfull, må man normalt kunne legge til grunn at det foreligger en fristavbrytende erkjennelse", og at de ikke kunne se at Rt. 2007 s. 1236 (bussbrann) utelukket en slik forståelse, slik som flertallet. Ettersom bruktbil-dommen ble løst på et annet grunnlag enn foreldelsesloven, har den ikke like sterk rettskildemessig vekt overført til saken som forelå i HR-2023-93-A. Mindretallet tok heller ikke høyde for kontraktens karakter, altså entreprenørens plikt etter NS 8407 punkt 42.3.1 annet ledd. Dette er en viktig tolkningsfaktor ved vurderingen etter § 14 fordi det hjelper å belyse hva skyldneren har ment med disposisjonen sin, men også hvordan fordringshaveren har rimelig grunn til å oppfatte skyldnerens disposisjon.¹⁰¹

Flertallets standpunkt har de beste rettskildemessige grunnene for seg, og må anses som gjeldende rett. Det stilles som utgangspunkt at forsøk på mangelsutbedring utgjør en fristavbrytende erkjennelse, men dette kan ikke være en absolutt regel. Vurderingstemaet er om skyldneren gjennom sin handlemåte har positivt og noenlunde klart erkjent den aktuelle forpliktelsen. Omstendighetene tatt i betraktning, må det være riktig slik Høyesteretts flertall la til grunn i HR-2023-93-A, at skyldneren i den konkrete saken bare hadde erkjent sin retteplikt, men ikke et erstatningskrav som springer ut av den aktuelle mangelen.

⁹⁹ Avsnitt 85.

¹⁰⁰ Røed (2019) s. 611.

¹⁰¹ Haaskjold (2013) s. 217 flg.

3 Skyldneren påstår å ha et motkrav på fordringshaveren

3.1 Innledning

Et typetilfelle der det kan være vanskelig å fastslå hvorvidt skyldneren har erkjent sin forpliktelse med fristavbrytende virkning er der skyldneren erkjenner hovedforpliktelsen, men påstår samtidig at han har et motkrav mot fordringshaveren. Motkrav er kravet til den som erklærer motregning, altså den som ønsker å avregne et krav i en forpliktelse. Her aksepterer riktignok skyldneren at fordringen eksisterer, men uttrykker samtidig at han ikke skylder noe (eller skylder et mindre beløp) i og med motkravet.

Holmboe tar opp spørsmålet kort og anfører at i denne situasjonen oppnås det samme som ellers ved erkjennelse, og de vesentligste grunner for å la fordringen bortfalle ved foreldelse taper sin vekt. Videre anfører han at motkravets eksistens bør skyldneren selv bære risikoen for.¹⁰² Dette standpunktet kan begrunnes med avtaleretten hvor hovedregelen er at enhver bærer risikoen for sine egne forutsetninger.¹⁰³ Kjønsstad/Tjomsland skriver også at det som utgangspunkt må anses å foreligge en fristavbrytende erkjennelse i disse tilfellene, men et unntak bør trolig gjøres for de konnekse motkrav.¹⁰⁴ Foreldelsesloven § 26 bokstav b) omtaler konnekse motkrav som krav som "springer ut av samme rettsforhold". Et klart eksempel på et konnekst krav er kjøpers krav på erstatning som følge av forsinkelse eller mangel ved salgsgjenstanden og selgers krav på betaling av kjøpesum.¹⁰⁵ Holmboe trekker ikke dette skillet, og Kjønsstad/Tjomsland begrunner ikke sitt standpunkt nærmere.

Kjørven ser hen til hvordan typetilfellet tidligere er drøftet i teorien og forsøker å begrunne hvorfor visse teoretikere har trukket skillet mellom konnekse og ukonnekse motkrav. Hun antar at dette har sammenheng med at konnekse motkrav ofte kan sammenlignes med en innsigelse mot hovedkravet, og at en innsigelse normalt ikke innebærer en erkjennelse av kravet. Hun mener at dette kan være et argument for ikke å anse motregningserklæringen som en erkjennelse

¹⁰² Stub Holmboe (1946) s. 145.

¹⁰³ Jf. eksempelvis Giertsen (2014) s. 187.

¹⁰⁴ Kjønsstad/Tjomsland (1983) s. 107.

¹⁰⁵ Sæbø (2003) s. 202.

i foreldelseslovens forstand.¹⁰⁶ Dette er imidlertid bare en antakelse av hvordan andres standpunkt kan begrunnes, og Kjørven anfører selv at det i tilfellene hvor det fremsettes en motregningserklæring beror på en konkret vurdering hvor det overordnede spørsmålet er om skyldnerens handlemåte gir fordringshaveren rimelig grunn til ikke å foreta andre fristavbrytende skritt.¹⁰⁷ At vurderingen etter § 14 kan omformuleres slik er som nevnt tilbakevist i HR-2023-93-A. Den forsøkte oppstilte begrunnelsen om sammenligning med innsigelsestilfellene kan imidlertid harmonere godt med rettstilstanden ellers og hvordan lignende typetilfeller har blitt vurdert i rettspraksis og i teorien for øvrig. Dette kommer jeg tilbake til i punkt 3.2 og 3.3.

Røed trekker ikke et like skjematisk skille mellom konnekse og ukonnekse motkrav, men anfører at der motkravet i seg selv blir å anse som en innsigelse mot hovedkravet, kan det ikke sies å ha skjedd en fristavbrytende erkjennelse. Hun mener dette typisk vil være tilfellet der hovedkravet og motkravet er konnekse.¹⁰⁸ Dette sammenfaller med Kjørvens antakelser om hvordan et slikt skille kan forklares. Røed begrunner imidlertid ikke sitt standpunkt nærmere enn å henvise til at situasjonen må sammenlignes med innsigelsestilfellene, og at vurderingen må bli konkret. Avgjørende for Røed er altså en konkret vurdering, hvor det for konnekse motkrav bør stilles som utgangspunkt at foreldelsesfristen ikke avbrytes.

Spørsmålet er med andre ord noe omtvistet i teorien. Spørsmålet er heller ikke særlig behandlet av domstolene, og verken lovens ordlyd eller forarbeider sier noe konkret om det. I det følgende vil jeg derfor først undersøke om det er dekning for å trekke et skille mellom alminnelige motkrav og konnekse motkrav, og deretter vil jeg nærmere drøfte rettsstillingen for konnekse motkrav. Etersom spørsmålet er uklart fra det foreliggende rettskildematerialet, vil drøftelsen nødvendigvis bli hensynsbasert. Spørsmålet må hele veien holdes opp mot det generelle vurderingstemaet som stilles i rettspraksis om at det ut fra skyldnerens handlemåte kan konstateres at skyldneren positivt og noenlunde klart har erkjent forpliktelsen, og at fordringshaveren objektivt har en rimelig grunn til å tro at skyldneren har ment å erkjenne forpliktelsen.

¹⁰⁶ Kjørven m.fl. (2011) s. 311.

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Røed (2019) s. 608.

3.2 Skal det trekkes et skille mellom konnekse og ukonnekse motkrav?

Dersom det påståtte motkravet lyder på et lavere beløp enn hovedkravet, må det i alle tilfeller være klart at restbeløpet er erkjent dersom det ikke tas forbehold for denne delen. Hvis hovedkravet lyder på 100, og skyldneren påstår et motkrav på 60 og gir uttrykk for at betaling vil skje for de resterende 40, har skyldneren ved sin handlemåte positivt og noenlunde klart akseptert den delen av forpliktelsen han sier at betaling vil skje for, og da i det minste delvis erkjent et krav på 40. Spørsmålet er om den delen av hovedkravet som angivelig er gjort opp ved motregningserklæringen (i dette eksempelet et restkrav på 60) har blitt erkjent av skyldneren med fristavbrytende virkning, og om fordringshaveren objektivt har hatt en rimelig grunn til å tro at denne delen er erkjent.

Hovedspørsmålet i RG 1998 s. 170 (Borgarting) var om det forelå en fristavbrytende erkjennelse når en garantist påberopte at hovedskyldneren hadde fremsatt konnekse motkrav. Brevet som ble påberopt som erkjennelsen inneholdt ingen eksplisitt erkjennelse av skyldnerens forpliktelse, men den var heller ikke direkte bestridt. Lagmannsretten viste til Kjønsdal/Tjomsland som anfører at det å fremsette konnekse motkrav ikke kan utgjøre en fristavbrytende erkjennelse, og pekte videre på at kravene i den aktuelle saken var konnekse. Lagmannsretten kom til at brevet ikke avbrøt foreldelsen, men mente at det avgjørende var hvordan skyldneren omtalte motkravet overfor fordringshaveren, altså hvordan fordringshaveren objektivt hadde rimelig grunn til å oppfatte brevet. Brevet ble tolket slik at skyldneren påsto at utbetalingstidspunktet ennå ikke hadde kommet, og at inntil det underliggende forhold endelig ble avgjort, forelå det ingen erkjennelse av at garantien hadde utløst en betalingsforpliktelse. Retten gjorde ingen nærmere drøftelse av betydningen av at kravene var konnekse. Avgjørende var en tolkning av selve erkjennelsen, og vurderingen etter § 14 ble som ellers gjort konkret. Retten tok utgangspunkt i en konkret vurdering av selve erkjennelsen, og holdt den opp mot vurderingen av om skyldneren positivt og noenlunde klart hadde akseptert forpliktelsen. Lagmannsrettens argumentasjon tar utgangspunkt i de overordnede vurderingstemaene som ellers stilles i rettspraksis, og viser hvordan et påstått konnekst motkrav ikke nødvendigvis innebærer en erkjennelse. Rettens argumentasjon er god sett i lys av de overordnede vurderingstemaene ved § 14, og illustrerer at det ikke nødvendigvis er dekning for å oppstille en absolutt regel om at hvorvidt en fristavbrytende erkjennelse foreligger ved påståtte motkrav beror på om motkravet er konnekst eller ikke.

Spørsmålet er nærmere drøftet i dansk teori, særlig av von Eyben.¹⁰⁹ I motsetning til norsk rett, har typetilfellet vært oppe for dansk Højesteret. Som tidligere nevnt i punkt 2.2.3, er den danske rettstilstanden vedrørende den danske forældelsesloven § 15 og den norske foreldelsesloven § 14 i stor utstrekning lik.¹¹⁰ I utarbeidelsen av dagens norske foreldelseslov, ble det i forarbeidene understreket forsøket på et nordisk samarbeid.¹¹¹ I mangel av et bredt norsk rettskildemateriale, kan det være fornuftig å se hen til dansk rett som et støttemoment for å finne en rimelig løsning etter den norske regelen. I UfR 1981.958 H hadde skyldneren erklært motregning mot hovedkravet til fordringshaveren. Retten kom til at motregningen var uberettiget, men at det i og med motregningserklæringen hadde skjedd fristavbrudd for hele kravet til fordringshaveren. Højesteret kom imidlertid til motsatt konklusjon i UfR 1978.692 B: En byggherres "indsigelser om modkrav" overfor entreprenørens betalingsforpliktelse innebar ingen erkjennelse av kravet. Den relevante handlemåten fra skyldneren synes å inneholde "indsigelser om modkrav, ikke at indeholde en anerkendelse af skylden til [fordringshaveren]". Von Eyben anfører at dommene kan forenes hvis det legges vekt på at motkravet i den sistnevnte avgjørelsen er et konnekst krav i snever forstand, altså at hovedkravet og motkravet springer ut av samme kontraktsforhold.¹¹²

Verken de danske dommene eller RG 1998 s. 170 (Borgarting) legger eksplisitt avgjørende vekt på skillet mellom konnekse og ukonnekse motkrav. Avgjørende var en tolkning av erkjennelsen. Dette er utgangspunktet som ellers for vurderingen etter foreldelsesloven § 14. Likevel betegner UfR 1978.692 B det påståtte konnekse motkravet som en innsigelse, og også RG 1998 s. 170 gjør et poeng ut av konneksitet i sin drøftelse. Selv om disse dommene mangler rettskildemessig vekt i seg selv, viser drøftelsene at det kan være fornuftig ut fra det eksisterende rettskildematerialet å trekke et slikt skille.

I tilfeller der skyldneren erklærer motregning mot hovedkravet, har skyldneren erkjent at forpliktelsen har foreligget, men påstår i og med motregningserklæringen at den i hvert fall delvis er gjort opp. Dette vil være tilfellet ved alle typer motregning, både der det påståtte motkravet er konnekst og der det er ukonnekst. Holdt opp mot ordlyden om at skyldneren "erkjenner forpliktelsen" i foreldelsesloven § 14, kan det virke usikkert om det bør trekkes et slikt skjematisk skille mellom konnekse og ukonnekse krav. I begge tilfeller har ikke

¹⁰⁹ Von Eyben (2003) s. 644 flg.

¹¹⁰ Det er imidlertid påpekt en forskjell i punkt 2.2.3.

¹¹¹ Ot.prp. nr. 38 (1977-78) s. 6 flg.

¹¹² Von Eyben (2003) s. 645.

fordringshaveren en rimelig grunn til å tro at restgjelden vil bli gjort opp når motregningserklæringen er tydelig på at dette ikke vil skje, og inndrivelseshensynet vil tale for at fordringshaveren må foreta andre fristavbrytende skritt for å få oppgjør for restgjelden. På den annen side, er det ikke noe krav om at erkjennelsen må inneholde et betalingsløfte. Spørsmålet er om erkjennelsen objektivt gir fordringshaveren rimelig grunn til å tro at hovedkravet er akseptert.

Den bestemte formen av "forpliktelsen" i § 14 trekker naturlig tolket i retning av at ukonnekse motkrav ikke fratår skyldnerens handlemåtes preg av å utgjøre en erkjennelse. Et påstått ukonnekst krav påvirker ikke selve forpliktelsen som sådan, fordi den ikke røkkes ved hovedkravets rettslige grunnlag. Prinsippet om at partene må bære risikoen for egne forutsetninger, samt parallellen til den sivilprosessuelle læren om hva som utgjør ett og samme krav, støtter under en slik ordlydsforståelse ved motregningstilfellene. Ved ukonnekse motkrav vil dermed fordringshaveren ofte objektivt ha en rimelig grunn til å tro at skyldneren positivt har akseptert forpliktelsen som sådan.

På bakgrunn av det foregående, må det kunne stilles som utgangspunkt at der skyldneren erkjenner hovedkravet, men påstår å ha et ukonnekst motkrav, vil det ha en fristavbrytende virkning. Det ukonnekse motkravet innebærer ikke at skyldneren ikke erkjenner eksistensen eller det rettslige grunnlaget for hovedfordringen, og skyldneren bør da selv bære risikoen for eksistensen og berettigelsen av sitt påståtte motkrav.

3.3 Nærmere om rettsstillingen ved konnekse motkrav

For de konnekse motkravs vedkommende, må det foretas en nærmere vurdering av om motregningserklæringen kan anses som en innsigelse mot hovedkravets eksistens eller rettslige grunnlag, eventuelt om de alltid kan anses slik og dermed ikke utgjøre en fristavbrytende erkjennelse. Spørsmålet videre er om skyldnerens påståtte konnekse motkrav innebærer en positiv og noenlunde klar aksept av hovedfordringen, og om en slik motregningserklæring gir fordringshaveren objektiv rimelig grunn til å tro at hovedkravet er erkjent.

Ved vurderingen av om motregning kan gjøres gjeldende skilles det mellom konnekse og ukonnekse motkrav, hvor retts tekniske hensyn taler for utvidet motregningsrett ved konnekse

krav.¹¹³ Dette skyldes at det kan være vanskelig å trekke grensen mellom innsigelser mot hovedkravet og konnekse motkrav, og at det ikke bør være avgjørende for partenes rettsstilling om skyldnerens posisjon er en innsigelse eller et konnekst motkrav.¹¹⁴ Et praktisk eksempel hvor denne grensedragningen er usikker gjelder arbeidsgivers rett til å motregne i arbeidstakers krav på lønn og feriepenger. Skillet mellom motkrav og innsigelser i denne sammenheng blir uklart når grensen skal trekkes mellom utbetaling av lån og forskudd på lån/feriepenger.¹¹⁵ Hensynet til at foreldelsesreglene skal gi klare og forutsigbare løsninger som er retts teknisk enkle, kan dermed tilsi at det på generelt grunnlag ikke bør dras et slikt skjematisk skille mellom konnekse motkrav og innsigelser når dette kan bli uklart og det ikke nødvendigvis har betydning i andre sammenhenger. Dette trekker i retning av at konnekse motkrav som et generelt utgangspunkt skal behandles likt som innsigelser ved vurderingen av om det foreligger en fristavbrytende erkjennelse etter foreldelsesloven § 14, og at en motregningserklæring i et slikt tilfelle ikke skal ha fristavbrytende virkning. Når innsigelser som utgangspunkt ikke innebærer en positiv og noenlunde klar aksept av fordringen som ikke gir fordringshaveren en objektiv rimelig grunn til å tro at forpliktelsen er akseptert, tilsier disse hensynene at det samme bør gjelde som utgangspunkt for påståtte konnekse motkrav.

Et sentralt hensyn bak reglene om fristavbrudd er som nevnt i punkt 1.2.3, at partene ikke skal tvinges inn i en rettslig prosess om fordringen i tilfeller der det ikke finnes uenighet om den mellom partene. Uenighet om eksistensen av et påberopt konnekst motkrav eller dens berettigelse vil ofte føre til en rettslig prosess uansett, enten det er fordringshaveren som tar rettslige skritt for å inndrive sitt krav eller om det er skyldneren som reiser sak om berettigelsen av sitt motkrav. I tilfeller der skyldneren påstår å ha et konnekst motkrav på fordringshaveren, vil ikke dette hensynet på generelt grunnlag tale for fristavbrudd. Det vil da som regel ikke foreligge noen omstendigheter som tilsier at oppgjør vil skje uten rettslig prosess. Dette hensynet vil dermed i de fleste tilfeller tale for at et slikt tilfelle ikke kan regnes som en erkjennelse med fristavbrytende virkning da det er mest hensiktsmessig at sak reises så tidlig som mulig.

I samme retning vil bevishensynet generelt trekke. Når omstendigheter som knytter seg til det samme rettsforholdet er avgjørende for partenes krav, vil bevisstyrken være sterkest jo tidligere

¹¹³ Sæbø (2003) s. 191.

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Sæbø (2003) s. 199.

en sak bringes inn for domstolene for å avgjøre eksistensen eller berettigelsen av det påståtte motkravet. Bevisshensyn vil da generelt tale for at det ikke bør gå lang tid mellom tidspunktet der kravene oppstår og tidspunktet saken bringes inn for domstolene. Ved konnekse motkrav, når det som regel vil ende i en rettslig prosess uansett, tilsier derfor bevisshensynet på generelt grunnlag at den prosessen bør skje så tidlig som mulig, og dermed i retning av at det ved konnekse motkrav ikke foreligger en fristavbrytende erkjennelse.

Som også nevnt ovenfor, er inndrivelseshensynet sentralt bak reglene om fristavbrudd. Reglene skal virke som et inndrivelsespress på fordringshaveren, og oppfordrer til å skaffe klarhet i situasjonen med skyldneren. Dersom fordringshaveren forsøker dette, og skyldneren påstår å ha et konnekst motkrav, vil dette gi klarhet i at skyldneren ikke har betalingsvillighet til hele det påståtte kravet på grunn av omstendigheter rundt selve kravet. Da vil det være klart for fordringshaveren at hvert fall ikke hele fordringen vil bli gjort opp. Fordringshaveren vil dermed i tilfellene ved påståtte konnekse motkrav generelt få et sterkere insentiv til å foreta andre fristavbrytende skritt eller forsøke å inngå en avtale om fristforlengelse. Inndrivelseshensynet vil generelt tale for at fristavbrudd ikke har skjedd. Dette bør gå utover fordringshaveren, og ikke skyldneren, all den tid foreldelsesreglene i langt større grad beskytter skyldneren enn fordringshaveren. Det vil videre i de fleste tilfeller være fordringshaveren som reiser sak for inndrivelse fremfor skyldneren ettersom skyldneren vil mene at han har inndrevet sitt krav så langt det rekker på hovedfordringen i og med motregningserklæringen (forutsatt at motkravet ikke er på et større beløp enn hovedkravet).

Innrettelseshensynet er som tidligere nevnt ment å særlig beskytte skyldneren. Dersom skyldneren har grunn til å innrette seg til at innkreving ikke vil skje, vil dette tale for at fristavbrudd ikke har skjedd. I hvilken vei innrettelseshensynet trekker vil bero på de konkrete omstendighetene i saken. Dersom fordringshaveren motsetter seg skyldnerens påståtte motkrav, og forsøker å innkreve betaling, vil innrettelseshensynet trekke i retning av at fristavbrudd har skjedd. Innrettelseshensynet må likevel balanseres mot oppfyllelseshensynet, altså i hvilken grad fordringshaveren har hatt en oppfordring til å foreta fristavbrytende skritt. Når skyldneren påstår å ha et konnekst motkrav, vil fordringshaveren ha en sterk oppfordring til å foreta fristavbrytende skritt siden det da hefter tvil over hvorvidt oppgjør vil skje. Dersom fordringshaveren ikke reagerer på det påståtte motkravet, vil både innrettelseshensynet og

oppfordringshensynet i den konkrete saken tale for at fristavbrudd ikke har skjedd. Dersom partene inngår i forhandlinger, vil heller ikke dette lede til fristavbrudd.¹¹⁶

Disse gjennomgåtte hensynene må kobles opp mot de overordnede vurderingstemaene som kommer frem av kapittel 2 over. Det avgjørende må være en konkret tolkning av erkjennelsen, og om den er lagt frem på en slik måte som gir fordringshaveren en rimelig grunn til å oppfatte den som en innsigelse eller som en aksept av kravet i sin helhet. Påståtte konnekse motkrav, som rokker ved hovedfordringen som sådan, vil derfor som regel ikke ha fristavbrytende virkning. Her vil motkravet som utgangspunkt ikke innebære en positiv og noenlunde klar aksept av hovedfordringen, og fordringshaveren vil som oftest ikke ha en rimelig grunn til å tro at skyldneren har ment å erkjenne hele kravet når motkravet kan sammenlignes med en innsigelse mot hovedfordringen. Hensynene som ligger bak foreldelsesinstituttet må avveies mot hensynet til kreditors interesser i å kunne gjøre sitt krav gjeldende.¹¹⁷ Når skyldneren påstår et konnekst motkrav, vil oppfordringshensynet og inndrivelseshensynet tale for at fordringshaveren foretar andre fristavbrytende skritt for å få dekning for sitt krav. Hensynet til kreditors interesser kan ikke få sterk vekt overfor en passiv kreditor som har fått en oppfordring til å inndrive sitt krav.

Etter dette, vil de tilfellene med klare konnekse motkrav som et utgangspunkt ikke måtte forstås som en erkjennelse med fristavbrytende virkning. De rokker ved det rettslige grunnlaget til hovedfordringen, og må derfor som et utgangspunkt likestilles med innsigelser. Sett i lys av det foreliggende rettskildematerialet, og at vurderingen etter foreldelsesloven § 14 foretas konkret, kan det ikke her stilles mer enn et utgangspunkt, og det kan ikke konstateres at dette gjelder uten unntak. Ved de klareste tilfellene av konneksitet, vil ikke skyldneren ha positivt og noenlunde klart erkjent den aktuelle forpliktelsen da hovedfordringens eksistens og berettigelse til dels bestrides i og med motregningserklæringen, og fordringshaveren vil som regel ikke objektivt ha en rimelig grunn til å forstå motregningserklæringen som en aksept av hele kravet som sådan. Hele hovedfordringen vil dermed i utgangspunktet ikke være erkjent selv om det skulle vise seg at det påståtte motkravet verken eksisterer eller er berettiget. Også de underliggende hensynene trekker som vist her mest i denne retningen.

¹¹⁶ Jf. punkt 2.2.3.

¹¹⁷ Skag (2012) s. 38.

3.4 Motkravets grad av konneksitet

Konneksitet er ikke noe skarpt avgrenset fenomen, og kravets tilknytning til et felles rettsforhold kan variere. Ved mer tvilsomme tilfeller er det snarere tale om grad av konneksitet enn om et spørsmål om motkravet er konnekst eller ukonnekst.¹¹⁸ Det kan da reises spørsmål om de noe mer tvilsomme tilfellene skal behandles likt som de klare tilfellene av konneksitet, det vil si at de som utgangspunkt ikke skal regnes som en fristavbrytende erkjennelse.

Begrunnelsen for å oppstille som et utgangspunkt at påståtte konnekse motkrav ikke skal anses som en fristavbrytende erkjennelse over, gjør seg like mye gjeldende for de tvilsomme tilfellene så lenge en konkluderer med konneksitet. Sammenligningen med innsigelsestilfellene betyr at det sentrale er hvorvidt det påståtte motkravet rokker ved det rettslige grunnlaget til hovedforpliktelsen. Holdt opp mot ordlyden "erkjenner forpliktelsen" i foreldelsesloven § 14, og det overordnede vurderingstemaet om skyldneren positivt og noenlunde klart har erkjent sin forpliktelse, er det avgjørende om det påståtte motkravet springer ut av samme rettsforhold som hovedkravet, og dermed kan likestilles med en innsigelse mot hovedkravet med den virkning at den enten må bortfalle eller avkortes i og med det påståtte kravet.

Motkravets grad av konneksitet kan likevel ha en innvirkning på hvordan fordringshaveren objektivt har rimelig grunn til å oppfatte erkjennelsen. Dersom det er uklart om motkravet "springer ut av samme rettsforhold", vil det kunne oppstå grensetilfeller der det kan være uklart for fordringshaveren hvordan erkjennelsen er å forstå. Skillet i denne sammenheng bør likevel være om motkravet kan sammenlignes med en innsigelse mot det rettslige grunnlaget for hovedforpliktelsen.

I tilfeller der skyldneren påstår et konnekst motkrav, må dette forstås som en delvis erkjennelse av forpliktelsen da hele "forpliktelsen" ikke er erkjent, positivt og noenlunde klart, siden det er forhold ved det samme rettsforhold som angivelig stenger for berettigelsen eller eksistensen av restbeløpet. Ved konnekse motkrav, bestrides det rettslige grunnlaget for restbeløpet, også når graden av konneksitet er svakere enn de åpenbare tilfellene. Vurderingen er dermed om motkravet påvirker det rettslige grunnlaget til restbeløpet eller ikke, og ikke graden av konneksitet. Ved ukonnekse motkrav påstår skyldneren at han ikke er forpliktet til å betale hele hovedfordringen, men dette beror på forhold som ikke rokker ved det rettslige grunnlaget til

¹¹⁸ Bergsåker (2023) s. 232.

hovedfordringen, og må derfor i utgangspunktet anses som en erkjennelse av hele "forpliktelsen". Fordringshaveren vil som oftest objektivt ha en rimelig grunn til å oppfatte erkjennelsen som en aksept av hele hovedfordringen som sådan siden det er forhold utenom selve hovedfordringen som motkravet springer ut av. Skillet må altså gå mellom ukonnekse og konnekse motkrav, og ikke mellom konnekse motkrav og innsigelser eller grad av konneksitet for motkravet.

Som nevnt ovenfor, foreligger det ingen erkjennelse dersom skyldneren bestrider kravet overfor fordringshaveren, selv om skyldneren foretar handlinger eller kommer med utsagn som ellers normalt må oppfattes som en fristavbrytende erkjennelse. Dette må innebære at det samme gjelder dersom skyldneren påstår å ha et konnekst motkrav mot fordringshaveren av hovedfordringen. Dersom skyldneren betaler hele beløpet, men tar klart forbehold om at det eksisterer et konnekst motkrav, kan ikke dette innebære en erkjennelse for den delen av betalingen som motkravet dekker, selv om betaling har skjedd.

Motregningsretten skiller mellom konnekse motkrav og innsigelser for motregningsadgangen, samt grad av konneksitet, men som det har fremgått her, taler de beste rettskildemessige grunner for at det ikke er grunn til å trekke dette skillet for hva angår fristavbrytende erkjennelser. Dette er et annet spørsmål som retter seg mot om en *forpliktelse er erkjent*, ikke om en har *adgang* til motregning. En annen sak er der det er tvilsomt å fastslå hvorvidt motkravet er konnekst eller ikke, vil det være tryggere for fordringshaveren å foreta fristavbrytende skritt eller forsøke å inngå en avtale om fristforlengelse med skyldneren. Dersom dette ikke skjer, og saken omsider ender for domstolene, taler likevel de beste grunner for at konnekse motkrav som utgangspunkt ikke utgjør en fristavbrytende erkjennelse, selv i de tilfeller der motkravets konneksitet med hovedkravet er svakere.

Litteraturliste

Litteratur

- Backer, Inge Lorange *Norsk sivilprosess*, 2. utgave, Universitetsforlaget 2020.
- Bergsåker, Trygve *Pengekravsrett*, 5. utgave, Gyldendal 2023.
- Borch, Alex *Norsk Lovkommentar: Foreldelsesloven*, Rettsdata.no.
- Brækhus, Sjur *Omsetning og kreditt 1*, 3. utgave, Universitetsforlaget 1991.
- Giertsen, Johan *Avtaler*, 3. utgave, Universitetsforlaget 2014.
- Giertsen, Johan *Avtaler*, 4. utgave, Universitetsforlaget 2022.
- Haaskjold, Erlend *Kontraktsforpliktelser*, 2. utgave, Cappelen Damm Akademisk 2013.
- Hagstrøm, Viggo *Obligasjonsrett*, 3. utgave, Universitetsforlaget 2021.
- Hambro, Edward *Om foreldelse af fordringer*, 1. utgave, H. Aschehoug & Co.s forlag 1897.
- Holmboe, C Stub *Foreldelse av fordringer*, 1. utgave, Cammermeyer 1946.
- Kjønstad, Asbjørn og Tjomsland, Steinar *Foreldelsesloven*, 1. utgave, Universitetsforlaget 1983.
- Kjørven, Marte Eidsand m.fl. *Foreldelse av fordringer*, 1. utgave, Universitetsforlaget 2011.
- Lund, Maria Vea *Passivitet*, 1. utgave, Cappelen Damm Akademisk 2017.

Nygaard, Nils	<i>Rettsgrunnlag og standpunkt</i> , 2. utgave, Universitetsforlaget 2004.
Røed, Anne Cathrine	<i>Foreldelse av fordringer: Kommentarer til foreldelsesloven og foreldelsesbestemmelser i spesiallovgivningen</i> , 4. utgave Bind I, Cappelen Damm Akademisk 2019.
Røed, Anne Cathrine	<i>Karnov Lovkommentar: Foreldelsesloven § 14</i> , Lovdata.no.
Skattedirektoratet	<i>Skattebetalingshåndboken</i> , 7. utgave 2023.
Skag, Miriam	<i>Starttidspunkt for foreldelsesfrister</i> , 1. utgave, Cappelen Damm Akademisk 2012.
Sæbø, Rune	<i>Motregning</i> , 1. utgave, Fagbokforlaget 2003.
Von Eyben, Bo	<i>Forældelse I</i> , 1. utgave Bind I, Forlaget Thomson A/S 2003.

Lovregister

1896	Lov 27. juni 1896 nr. 7 om forældelse af fordringer (Foreldelsesloven) (Opphevet).
1979	Lov 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer (Foreldelsesloven).
1984	Lov 8. juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs (Konkursloven).
2005	Lov 17. juni 2005 nr. 67 om betaling og innkreving av skatte- og avgiftskrav (Skattebetalingsloven).
2005	Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (Tvisteloven).

2017

Lov 16. juni 2017 nr. 65 om eierseksjoner
(Eierseksjonsloven).

Dansk lov

2015

Lov nr. 1238 af 12. november 2015 om
forældelse af fordringer (Forældelsesloven).

Forarbeider

Tid O. 1895

Kgl. prp. til lov om forældelse af fordringer,
Tema: Gjældsvesen. (Storting 1895),
Publikasjoner tilhørende saken:
Stortingstidende under Møde den 22de Mai
nedsat Komite, 1895.

Innst. 1957

Innstilling fra den norske delegerte til å
revidere foreldelsesloven i nordisk
samarbeid, avgitt i april 1957.

Ot.prp. nr. 38 (1977-78)

Om Lov om forelding av fordringer.

Domsregister

Høyesterett

Rt. 1918 s. 305

Rt. 1928 s. 754

Rt. 1932 s. 1137

Rt. 1962 s. 464

Rt. 1985 s. 149

Rt. 1991 s. 1171 (tomtekjøp)

Rt. 1992 s. 1105

Rt. 1997 s. 920

Rt. 1998 s. 1042 (Stormbull)

Rt. 1999 s. 1755

Rt. 2001 s. 1288 (Gate Gourmet)

Rt. 2006 s. 781 (eiendomssalg)

Rt. 2006 s. 983

Rt. 2007 s. 220 (Sedal)

Rt. 2007 s. 1236 (bussbrann)

Rt. 2008 s. 833 (Finance Credit I)

Rt. 2011 s. 410 (Optimogården)

Rt. 2013 s. 434

Rt. 2013 s. 865 (bruktbil)

Rt. 2013 s. 1476

Rt. 2015 s. 678 (psykologspesialist)

HR-2018-203-U

HR-2018-1612-A

HR-2023-93-A

Rettens Gang

RG 1950 s. 843 (Eidsivating)

RG 1953 s. 78 (Voss)

RG 1988 s. 393 (Eidsivating)

RG 1998 s. 170 (Borgarting)

Underrettene

LG-1992-1011

LE-1993-577

LA-1994-541

LG-1998-377

LG-2011-70005

LB-2013-146299

LA-2014-99493

LB-2022-145396

Dansk højestret

UfR 1978.692 B

UfR 1981.958 H

Standardkontrakter

NS 8407

Norsk Standard NS 8407. Alminnelige kontraktsbestemmelser for totalentrepriser, 1. utgave, 1. juli 2011, utarbeidet av Standard Norge.

